

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevního a civilního práva

Bakalářská práce

**Legislativní úprava neziskových organizací
v České republice**

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková
Autor práce: Martina Koubíková
Studijní obor: Sociální a charitativní péče
Ročník: III.
Forma: prezenční

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

25. dubna 2008

.....
vlastnoruční podpis studentky

*Děkuji Mgr. Kateřině Hykové, vedoucí bakalářské práce, za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.*

Obsah

Úvod	5
1 Teoretická východiska neziskového sektoru	8
1.1 Nástin historie neziskových organizací.....	8
1.2 Současný stav neziskového sektoru v ČR.....	14
1.3 Vymezení nejčastější pojmů v oblasti neziskového sektoru	16
1.4 Základní charakteristika neziskových organizací	19
2 Legislativní úprava neziskového sektoru v ČR.....	21
2.1 Lidská práva a základní svobody	21
2.2 Sdružování občanů	22
2.3 Organizace upravované občanským zákoníkem	25
2.4 Organizace upravované obchodním zákoníkem	26
2.5 Vzdělání a výzkum.....	26
2.6 Mezinárodní organizace	27
2.7 Subjekty dle zvláštního zákona.....	27
2.8 Veřejnoprávní organizace	29
2.9 Příspěvkové organizace.....	30
3 Nestátní neziskové organizace a jejich fungování	32
3.1 Obecná charakteristika NNO	32
3.2 Právní formy NNO	34
Občanské sdružení	35
Obecně prospěšná společnost.....	37
Nadace a nadační fondy	38
Registrované církve a náboženské společnosti	41
Závěr	44
Seznam použitých zdrojů	46
Seznam zkratk	51
Seznam příloh.....	52
Přílohy.....	53
Abstrakt	60

Úvod

Všude kolem nás jsou lidé. A tak nám nezbývá než žít mezi nimi. Setkáváme se s lidmi na každém kroku a stýkáme se s nimi v mnoha životních situacích. Z některých krátkodobých mezilidských kontaktů se však v průběhu času obvykle vyvinou dlouhodobější, obsahově mnohem určitější a bohatší vztahy mezi lidmi. Zpravidla pro nás znamenají posun od „žít mezi lidmi“ k mnohem náročnějšímu „žít s lidmi“.¹ Tento úryvek z knihy od Bedrnové mě provází celou „studijní cestou“. Při studiu na Vyšší odborné škole sociální v Prachaticích jsem zpracovala absolventskou práci mapující dobrovolnictví, tedy i legislativu a práci s dobrovolníky v organizacích. Nyní jako studentka Teologické fakulty JČU jsem chtěla danou problematiku zkoumat z „druhé stany“, tj. z pozice organizací, jak se jim spolupracuje s dobrovolníky. Bohužel při bližším seznámení se s organizacemi jsem zjistila, že se potýkají s mnohem většími, závažnějšími a možná i zajímavějšími problémy než je dobrovolnictví. Proto jsem se rozhodla ve své bakalářské práci zmapovat problémy neziskových organizací, se kterými musí denně „bojovat“.

Neziskové organizace mají v dnešní již demokratické společnosti nelehký úkol. Stává se, že přebírají na sebe odpovědnost za stát, někdy i plně nahrazují jeho funkci. Vyplňují prázdná místa na trhu, oblasti, kterým se nikdo nechce věnovat z nejrůznějších důvodů. Přestože si po roce 1989 musely tvrdě vybudovat své místo a pozici, doposud se potýkají s nedostatkem finančních prostředků, nesystematickým fundraisingem, ale především nejednotnou terminologií a legislativou, což jim práci jen stěžuje. Pokud bychom chtěli porozumět problematice neziskového sektoru, domnívám se, že by to vyžadovalo znalost sociologie, politologie, ekonomie a jiných disciplín. Má práce však nemůže všechny tyto pohledy, resp. problémy obsáhnout. Proto si tato práce, jak jsem již naznačila a jak napovídá i samotný název, klade za cíl zmapovat legislativní rámec a podmínky fungování v neziskovém sektoru, kde velkou roli hraje stát. Přes všechny překážky a nedostatky se neziskové organizace snaží, aby například

¹ BEDRNOVÁ, E. *Člověk hledá člověka*, s. 11.

některé vyloučené skupiny lidí „jen“ nežili mezi námi, ale díky jejich práci a pomoci žili s námi. Stávají se nedílnou součástí občanské společnosti.

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. Považovala jsem za nezbytné, aby první kapitola nazvaná „Teoretická východiska neziskového sektoru“ seznámila čtenáře s oblastí neziskového sektoru. Tzn., stručně popsat historický vývoj neziskového sektoru, propojeného se současností, osvětlit nejasnou terminologii a obecně charakterizovat neziskové organizace. Na tento úvod navazuje druhá kapitola „Legislativní úprava neziskového sektoru v ČR“, kde jsem se pokusila o sestavení výčtu oblastí, kde se neziskové organizace a neziskovost projevují. Snažila jsem se nejrůznější organizace a oblasti lidské činnosti do tohoto výčtu zařadit a připojit k tomu legislativní úpravu, která je dle zákonů v platném znění (tj. k 1.1.2008). Třetí kapitola nazvaná „Nestátní neziskové organizace a jejich fungování“ se již věnuje pouze občanskému sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadacím a nadačním fondům a registrovaným církvím a náboženským společnostem. Tyto nestátní neziskové organizace jsem podrobněji popsala, neboť právě ony jsou v praxi nejčastěji zastoupeny, ale také nejvíce vstupují do diskuse ohledně legislativních změn. Bohužel jejich hlasy nebyly zákonodárci doposud vyslyšeny a volání po změně je doposud předmětem pouhých diskusí.

K dosažení stanoveného cíle jsem použila metodu prosté deskripce, obsahovou analýzu dostupné odborné literatury a sekundární analýzu dat. S nejednotnou terminologií, zastaralou a nedokonalou legislativní úpravou také koresponduje i neucelená česká odborná literatura. Odbornou literaturu zabývající se neziskovým sektorem jsem sháněla v okresních knihovnách po celé ČR. Zjistila jsem, že ani ve vědecké knihovně v ČB nemají ucelenější materiály ke studiu. Dostupné materiály jsou zastaralé, proto jsem je musela doplňovat o informace ze zákonů v platném znění. Tato situace svým způsobem zobrazuje nynější situaci neziskových organizací. Byla jsem proto nucena čerpat i z internetových zdrojů a z nejrůznějších materiálů, které bych spíše označila za metodické příručky a pomůcky. I na internetových stránkách se můžeme spíše setkat s diskusemi,

drobnými příspěvky, ale nelze to porovnávat například se stránkami Hopkins University. Důležitým zdrojem při zpracování se mi pak staly sborníky a odborné texty, které převážně publikuje Centrum pro výzkum neziskového sektoru. Vzhledem k zaměření na legislativu se mi stěžejní literaturou staly publikace od Rektořika, Růžičkové a Hlouška (viz seznam literatury).

1 Teoretická východiska neziskového sektoru

1.1 Nástin historie neziskových organizací

Již římské právo znalo pojem *collegia*, což znamená spolky stavovské a zájmové (veřejnoprávní) korporace, živnostenské cechy, sdružení zájmová či obchodní, společenstva kultová a charitativní organizace. Dalším římským pojmem je termín *collegia illicita*, což byly naopak spolky nedovolené. Dějiny občanské společnosti jsou dějinami omezování, ale také rozšiřování svobody sdružování. Dobrovolnické a charitativní činnosti mají v Evropě velkou tradici. Historie neziskového sektoru u nás sahá do **středověku**, kdy například v Praze v Podskalí existoval jakýsi špitál, kde putující lidé mohli zanechat své zraněné a nemocné.² Počátky se úzce váží k činnosti charitativních organizací, vycházející z křesťanského učení o lásce k bližnímu, která se zaměřovala zejména na péči o chudé, sirotky, staré lidi a zdravotně postižené. Již od 13. století vznikaly nadace zaměřené zejména na podporu církví a duchovního vzdělávání. Mezi nejstarší spolky u nás patřila bratrstva náboženských židovských obcí, zvaná *Chevre Kadischa*, která vznikla kolem roku 1400.³ S **husitskou revolucí** přišlo i první významné oslabení postavení katolické církve na poli pomoci. Posílil se tím vliv městského stavu a dobročinným aktivitám se začaly věnovat řemeslnické cechy. K obnovení dominantní pozice katolické církve došlo po roce 1620 za podpory Habsburků formou tzv. rekatolizace. Pod vlivem myšlenek **renesance a humanismu** získává stát své postavení v pomoci a církev tím oslabuje. Za vlády Josefa II., v době **osvícenství**, byla sociální péče centralizována v rukou státu, i díky zrušení mnoha klášterů. Nad nadacemi byl

² Srov. ANDERLE, P. *Útržky z historie občanské společnosti*, s. 5.

³ Srov. *Historie neziskových aktivit v ČR* [online]. [cit 2008-03-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.trepatro.cz/index.php?cmd=page&id=26>>.

Srov. PARKOSOVÁ, D., Mrázek, M. *Odpovědi na otázky. Neziskový sektor v České republice*, s. 6.

stanoven státní dohled zemské vlády.⁴ První osvícenská společnost Societas Incognitorum Eruditorum (Společnost neznámých) vznikla v roce 1746 v Olomouci, byla složená z kritických vědců a náboženských učenců. Dále přírodovědec Ignác Born inicioval vznik soukromé učené společnosti, která se v roce 1784 prezentovala jako veřejná Královská česká společnost nauk. Roku 1796 vzniká první mecenášský spolek – Společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách.⁵ **18. století** znamenalo velký rozkvět spolkové činnosti, která byla ale násilně přerušena nástupem Bachova absolutismu. Absolutní rakouská monarchie se právem obávala nekontrolovaného sdružování občanů, proto až do roku 1848 platilo, že státní zaměstnanci skládali přísahu o tom, že se nestanou členy tejných spolků. Doba **národního obrození** přinesla vznik řady vlasteneckých spolků na podporu umění, kultury, vědy a vzdělání, z nichž některé fungují dodnes (například Sokol, Hlávkova nadace, spolek Mánes). Chaos v zákazech a omezeních spolkové činnosti přivedl vídeňský dvůr k vydání Dekretu dvorské kanceláře z 5. listopadu 1843, který má charakter spolkového zákona. V Praze roku 1844 začaly vznikat rozsáhlé občanské spolky Repeal, jejichž cílem byly změny v církevním životě, změny národnostní, státoprávní a vytváření podmínek pro svobodu tisku a spolčování. 1849 byl vydán prozatímní spolkový zákon, podle něhož mohly nepolitické nevýrobní spolky vznikat bez povolení úřadů s následnou ohlašovací povinností. V roce 1852 je vydán Spolkový zákon č. 253/1852 říšského zákoníku ze dne 26.11. Společnost si však vynutila o 15 let později Zákon o právě spolčovacím (v roce 1918 ho převzala Československá republika a platil u nás do roku 1951). V českých zemích roku 1915 vznikla organizace Mafie, která byla čistou občanskou politickou iniciativou v duchu protirakouské opozice, v jejímž čele stál dr. Eduard Beneš. Od počátku 19. stol. již Rakousko projevilo podporu spolkům hospodářským, osvětovým, vědeckým, kulturním a dobročinným. Po vzniku samostatného **Československa** v roce **1918**, vznikl prostor pro nejrůznější soukromé dobrovolné iniciativy.

⁴ Srov. *Historie neziskových aktivit v ČR* [online].[cit 2008-03-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=26>>.

⁵ Srov. ANDERLE, P. *Útržky z historie občanské společnosti*, s. 10.

Dobrovolné neziskové organizace byly zřizovány na základě spolkového práva, zahrnovaly celou řadu organizačních forem (soukromé, obecní, náboženské, národnostní, tzv. spolky s charakterem polooficiálním) a byly pověřeny širokými kompetencemi. Organizace byly dále strukturovány do sítě malých poboček, poboček okresních nebo zemských a národních ústředí.⁶ „Československý občanský zákoník tehdy upravoval založení neziskových organizací pro „charitativní, náboženské, pracovní, obchodně-sdružovací, sociální, atletické, pohřební a občanské účely. Nadace byly zákonem uznány jako neziskové organizace, pokud svým majetkem podporovaly „církev, kostely, školy, nemocnice a jiné nenáboženské veřejně prospěšné účely.“⁷ Uvádí se, že v roce 1931 bylo na území Československé republiky v oblasti sociální péče registrováno 5 140 spolků a 1 450 ústavů a zařízení.⁸ V roce **1938** byl tento slibný vývoj přerušen německou okupací a následným protektorátem, v němž měly spolky vymezenou činnost v rámci Národního souručenství a pro mládež v rámci Kuratoria. I léta války znamenala omezení občanských aktivit, mnohé neziskové organizace byly zrušeny či reorganizovány na přísně centralizované instituce sloužící státní moci. Po válce se s obnovou demokracie začaly obnovovat i neziskové organizace (např. Sokol).⁹ Podobný osud neziskového sektoru následoval po roce **1948**, kdy byl občanský zákoník revidován, původní koncepce neziskových organizací byla opuštěna a většina neziskových organizací byla nucena ukončit svoji činnost. Neziskové soukromé organizace byly nahrazeny státními rozpočtovými a příspěvkovými organizacemi. Organizace věnující se vzájemně prospěšné činnosti (kultura, mládež, hobby, odbory, ...) se staly dobrovolnými společenským organizacemi, které byly integrovány do stranické

⁶ Srov. PARKOSOVÁ, D., MRÁZEK, M. *Odpovědi na otázky. Neziskový sektor v České Republice*, s. 6.

Srov. REKTORÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*, s. 33 – 34.

Srov. ANDERLE, P. *Útržky z historie občanské společnosti*, s. 7, 10.

⁷ KIZÁKOVÁ, H. *Terminologie neziskového sektoru*, s. 8.

⁸ Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 5.

⁹ Srov. *Historie neziskových aktivit v ČR* [online]. [cit 2008-03-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=26>>.

Národní fronty. Od počátku 60. let, v období politického uvolnění, byla obnovena aktivita několika neziskových organizací (Junák, Sokol), byly uspořádány různé sbírkové akce (Konto SOS) a vznikly nové politické organizace (KAN, Klub 231). Toto období však přerušila „normalizace“. „I přes tyto nepříznivé podmínky ojediněle vznikaly organizace ve formě petičních občanských iniciativ (Charta 77), jejichž předmětem zájmu byla především otázka občanské svobody a dodržování lidských práv“. Na základě tohoto politického systému se vytratilo společenské povědomí a porozumění pro aktivity třetího sektoru, ale také ochota věnovat čas a peníze pro druhé.¹⁰ Se změnou politického režimu v ČR po roce 1989 nastala potřeba vytvořit prostor pro vznik a vývoj občanské společnosti jako jednoho z pilířů demokracie.¹¹ Po sametové revoluci nastaly v této oblasti zásadní změny. Začaly vznikat tisíce tzv. nestátních neziskových organizací. Bohužel ale z důvodu malých zkušeností, nedostatků v legislativě i obecném porozumění, celá řada aktivit skončila. Proto musel celý sektor projít od té doby řadou změn, které můžeme rozdělit do čtyř etap:

1990 – 1992

Atmosféra doby se odrazila v prvních právních úpravách neziskového sektoru (zákon o sdružování a právní úprava nadací) a v založení Nadačního investičního fondu. Vznikla Rada pro nadace jako poradní orgán vlády pro otázky nestátní neziskové organizace (dále jen NNO). Liberální politika státu v této době vytvořila podmínky k nastartování veřejně prospěšné činnosti, kterou v počátcích významně podpořili také zahraniční dárci s cílem rozvinout tento pilíř demokratické společnosti (např. Nadace Charty 77, vzdělávací nadace Jana Husa), jiné byly dotovány např. i z politických stran (Nadace OF). Jisté množství peněz

¹⁰ PARKOSOVÁ, D., MRÁZEK, M. *Odpovědi na otázky. Neziskový sektor v České Republice*, s. 6.

Srov. *Historie neziskových aktivit v ČR* [online].[cit 2008-03-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=26>>.

Srov. REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*, s. 33 – 34.

¹¹ Srov. HLOUŠEK, J. *Právní prostředí pro vznik občanského sektoru*. s. 20.

bylo převedeno i z rozpuštěné Národní fronty. Stále více se ukazovalo, jak chybí systematičtější legislativní úprava.¹²

1993 - 1996

Stát formoval svůj vztah k neziskovému sektoru zpočátku skepticky a rezervovaně (nedostatek vůle rozdělit Nadační investiční fond, váhání nad novým zákonem o nadacích). V roce 1994 byla představa o neziskovém sektoru a o podstatě tzv. občanské společnosti ovlivněna debatou dvou vůdčích politických osobností – Václava Havla a Václava Klause. Jejich „spor“ o třetí sektor poznamenal vývoj NO dodnes. Do této polemiky se dostala i otázka, co je a jak se pozná to, co je obecně prospěšné a co je ve veřejném zájmu. Dle Klause se nemají dávat finanční prostředky na to, o čem si nejsme jisti, že je veřejně prospěšné. Další námitkou Klause proti Havlovi hájení občanské demokratické společnosti a rozvíjení třetího, nevládního a neziskového sektoru, a jeho podpoře urychlení zákonů pro tento sektor, bylo jakési „znevážení toho, co je ziskové“. Klaus tvrdil, že Havlova argumentace vypadá, jako kdyby ten, kdo dělá něco bez zisku, byl lepší a že tím Havel vlastně podporuje tradiční český odpor ke státu a je proti ekonomické diferenciaci a vyčlenění těch schopnějších a tím i bohatších.¹³ Státní politika v této době zaostala za vlastním samovolným vývojem neziskového sektoru; přesto státní podpora neziskovému sektoru zůstala stabilní.¹⁴ Ze zprávy Konference nadací a jiných NNO, která se konala 16. – 18. 4. 1993 ve Vyškově vyplývá, že většina nadací byla zaměřena na vzdělávací či kulturní činnost, menší počet do sociální oblasti, oblasti zdraví a lidských práv. V říjnu 1995 byl ukončen legislativní proces a Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR přijala zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, který nabyl účinnosti

¹² Srov. *Neziskový sektor v České republice* [online]. [cit 2008-02-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/neziskovy-sektor/>>. Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 5 – 6.

¹³ ŠIKLOVÁ, J. Úvod – obecné otázky neziskového sektoru. In *Obecné otázky neziskového sektoru. Sborník vybraných materiálů specializačního kurzu „Řízení neziskových organizací“*, s. 15 - 16.

Srov. *Neziskový sektor v České republice* [online]. [cit 2008-02-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/neziskovy-sektor/>>.

¹⁴ Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 5 – 6.

1. 1. 1996. Až do posledního hlasování v Parlamentu byl tento zákon připravován pod názvem „O neziskových právnických osobách“.¹⁵

1997 – 2001

Na konci roku 1997, kdy Klausova vláda podala demisi, hodnotila většina organizací neziskového sektoru přístup této vlády k NO jako spíše špatný anebo velmi špatný. Bylo to způsobeno nedostatečnou finanční podporou ze strany státu, ale také v nedostatečném daňovém zvýhodnění dárců, čímž by se NO naopak staly na státu méně závislémi. V následujících letech se stal vztah státu k neziskovému sektoru intenzivnějším a přesnějším. Nový zákon o nadacích vedl ke konsolidaci nadační sféry, proběhla příprava nových zákonů a zpřesňování dotačních pravidel jednotlivých ministerstev. Byla obnovena činnost Rady vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO) a došlo k rozdělení prvních finančních prostředků z Nadačního investičního fondu. Zákon č. 277/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech vymezil nový právní rámec, stanovil minimální nadační jmění a dosavadním nadacím uložil povinnost požádat o novou registraci do 31.12.1998.¹⁶

2002 – dnes

V tomto období došlo ke dvěma velkým změnám. Za prvé byly v rámci reformy veřejné správy vytvořeny kraje, které začaly zásadním způsobem ovlivňovat situaci NNO v regionu. Za druhé přineslo členství v EU výzvu v podobě možnosti navazovat partnerství a využívat fondy EU v rámci aktivit neziskových organizací.¹⁷ V současných tržních podmínkách se NNO potýkají s omezenou možností získávání profesionálů (malé mzdové ohodnocení), s prodlužováním období přenosu moci ze státních subjektů na soukromé, s úpravou dosavadní legislativy, nejednotnou a nejasnou terminologií.¹⁸

¹⁵ Srov. KIZÁKOVÁ, H. *Terminologie neziskového sektoru*, s. 9 – 10.

¹⁶ Srov. *Neziskový sektor v České republice* [online]. [cit 2008-02-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/neziskovy-sektor/>>. Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 5 – 6.

¹⁷ Srov. *Neziskový sektor v České republice* [online]. [cit 2008-02-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/neziskovy-sektor/>>.

¹⁸ Srov. REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*, s. 34.

1.2 Současný stav neziskového sektoru v ČR

„Myšlenka nevládních, neziskových, dobrovolnických organizací, není pro nás novinkou, kterou bychom spolu s McDonaldem a Coca Colou importovali z USA. Naopak, to co dnes nazýváme třetím sektorem, to má svoji kolébku v Evropě ...“¹⁹

V roce 2000 vznikly kraje jako nová úroveň veřejné samosprávy a vytvořil se tím i nový důležitý rámec pro NO. Krajské úřady komunikují s neziskovými organizacemi například prostřednictvím odboru krajského úřadu, pracovních skupin a komisí kraje pro NNO nebo koordinátorem pro NNO.²⁰ Podle Ježka se díky novému územně-správnímu členění České republiky mnohé kompetence převedly z centrální úrovně na nově vzniklé kraje. Tomuto procesu se přizpůsobují i NO, dochází k aktivizaci NNO na úrovni jednotlivých regionů a kromě oborových vznikají i regionální asociace, což vede k efektivnější komunikaci mezi NO a krajskými úřady.²¹ Naopak dle Čepelky ale na místní a regionální úrovni téměř vůbec neproběhl proces koncentrace sil NO k ovlivňování veřejné politiky. Mezi institucemi veřejné správy a NO převládají jak na celostátní, tak na místní úrovni spíše vztahy spolupráce a akceptace než konfliktu a ignorování. Na krajské úrovni se vztahy teprve vyvíjejí.²² V současné době mají u nás NO zajištěny základní podmínky pro svou činnost. Stále však přetrvává finanční nejistota a nutnost dalších legislativních úprav. Probíhají i jednání o zákonu o spolcích, který by měl nahradit zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Zákon o spolcích byl v roce 2000 zamítnut a dosud nebyl znovu projednán. V současné době stále není dokončen proces legislativních

¹⁹ ŠIKLOVÁ, J. Úvod – obecné otázky neziskového sektoru. In *Obecné otázky neziskového sektoru. Sborník vybraných materiálů specializačního kurzu „Řízení neziskových organizací“*, s. 16.

²⁰ Srov. VAJDOVÁ, T. *Zpráva o neziskovém sektoru v České republice* [online]. [cit 2008-03-22]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/files/rvk/rnno/zprava_o_neziskovom_ektoru.pdf>, s. 25.

²¹ Srov. JEŽEK, J. *Současný stav a aktuální úkoly neziskového sektoru v České republice* [online]. [cit 2008-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=50>>.

²² Srov. ČEPELKA, O. *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie*, s. 117 – 120.

úprav týkajících se zakotvení daňových asignací.²³ První návrh zákona o daňových asignacích byl předložen Poslanecké sněmovně v roce 2001, ale nebyl přijat. Nový návrh byl připraven asociací nadací Fórum dárců pro Radu vlády pro nestátní neziskové organizace, v červenci 2004 proběhlo k návrhu meziresortní připomínkové řízení a je otázkou zda současná vláda tento zákon prosadí.²⁴ Dále nejsou dokončeny úpravy statutu veřejné prospěšnosti a občanského zákoníku, který upravuje všechny typy NNO. S nedořešeným legislativním prostředím a finančními zdroji souvisí i to, že NNO nejsou na politice státu tak nezávislé, jak by si přály. Systém veřejného financování neziskového sektoru má centralizovaný charakter. Necelá šestina státních finančních prostředků plyne do NS prostřednictvím regionálních a lokálních orgánů. Úředníci z ministerstev tedy nemohou zcela objektivně posoudit naléhavost jednotlivých projektů, ani zajistit účinnou kontrolu na vynaložené prostředky. Současný systém s jeho vnitřní strukturou je zastaralý, neboť není ani schopen rozlišit obecně prospěšné organizace od vzájemně prospěšných. To vnáší do práce NO existenční nejistotu a znevýhodňuje NO v konkurenci se státními rozpočtovými a příspěvkovými organizacemi. S nadměrným podílem se na financování NS stát podílí v oblasti zdravotnictví, sociální péči, vzdělání a výzkumu.²⁵ Uvnitř neziskového sektoru dochází ke zkvalitňování nabízených služeb, informačních zdrojů a materiálně technického vybavení. Zlepšuje se i situace ve vzdělávání přijetím soustavy standardů pro poskytování vzdělávacích služeb. Neziskové organizace, a to především organizace zabývající se ochranou lidských práv, podporou kultury, umění a ekologií, se snaží o postupnou nezávislost na zahraničních grantových zdrojích (s výjimkou EU). Celkový image NO je u veřejnosti příznivý. Mají pověst důvěryhodných organizací s tendencí podporovat komunikaci NO s veřejností. Každoročně přibývá individuálních dárců (ročně se stane dárcem téměř polovina dospělých

²³ Srov. JEŽEK, J. *Současný stav a aktuální úkoly neziskového sektoru v České republice* [online]. [cit 2008-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=50>>.

²⁴ Srov. VAJDOVÁ, T. *Zpráva o neziskovém sektoru v České republice* [online]. [cit 2008-03-22]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/files/rvk/rnno/zprava_o_neziskovem_sektoru.pdf>, s. 10.

²⁵ Srov. FRIC, P. a kol. *Strategie rozvoje neziskového sektoru*, s. 21 – 22.

občanů ČR).²⁶ Neziskové organizace nevyvolávají ve společnosti vždy jen pozitivní asociace. Vyskytují se i hlasy upozorňující na „neziskovou patologii“. Může se jednat o neseriózní chování či zneužívání mezer v zákonech regulujících činnost NO.²⁷ Občané České republiky jsou nejčastěji členy sportovních a zájmových organizací, jako jsou zahrádkáři a pěstitelé, dobrovolní hasiči nebo organizace rybářů. Do aktivit neziskových organizací se přitom zapojují nejčastěji lidé s průměrnými a vyššími měsíčními příjmy. Lidé s nízkými příjmy a se základním vzděláním se zapojují do společenských organizací výrazně méně. Na rozvoj neziskových organizací se zaměřuje Informační centrum neziskových organizací (ICN). Mezi jeho hlavní cíle patří profesionalizace činnosti neziskových organizací a podpora jejich vzájemné spolupráce. Jde o otevřenou organizaci, která spolupracuje s příspěvkovými organizacemi, veřejnou správou i podnikatelskými subjekty. ICN poskytuje neziskovým organizacím důležité servisní služby – provozuje specializovanou veřejnou knihovnu, spravuje databázi neziskových organizací v České republice, pečuje o databázi finančních zdrojů, vydává informační servis, organizuje semináře a zprostředkovává odborné konzultace.²⁸ (viz Příloha č. I.)

1.3 Vymezení nejčastějších pojmů v oblasti neziskového sektoru

Neziskový sektor existující již za první republiky byl minulým režimem téměř zlikvidován. Teprve rok 1989 vyvolal rozvoj nových institucí, které byly nezávislé na státu, ale také potřebu nové terminologie a pojmosloví. V návaznosti na tuto skutečnost převzala čeština pojmový aparát z ciziny, který se používá v běžném jazyce i v úředních dokumentech. Dalším důvodem přijímání zahraniční terminologie je financování některých organizací přímo ze zahraničních zdrojů.²⁹ Ovšem některé převzaté termíny, zejména z angličtiny,

²⁶ Srov. ČEPELKA, O. *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie*, s. 117 – 132.

Srov. JEŽEK, J. *Současný stav a aktuální úkoly neziskového sektoru v České republice* [online]. [cit 2008-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=50>>.

²⁷ Srov. Srov. FRIČ, P. a kol. *Strategie rozvoje neziskového sektoru*, s. 28 – 29.

²⁸ Srov. *Neziskový sektor v České republice* [online]. [cit 2008-02-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/neziskovy-sektor/>>.

²⁹ Srov. DUBEN, R. *Neziskové organizace. Charakteristika, poslání a řízení. část I.*, s. 109 – 110.

nelze v češtině nahradit plně výstižným výrazem, proto terminologická situace v neziskové sféře působí chaotickým dojmem, a to nejčastěji v oblasti organizace, institucionálních forem občanských aktivit a jejich charakteristických znaků. Například neziskový sektor se v anglickém jazyce překládá jako „nonprofit“, „not-for-profit sector“ nebo „philanthropic, private, voluntary, third, independent“. V češtině se pak hovoří o sektoru „charitativním, nezávislém, nevládním, dobrovolném nebo osvobozeném od daní“.³⁰ V českém jazykovém prostředí se vžily a obecně se používají termíny neziskový sektor, neziskové organizace, veřejný sektor, veřejné neziskové organizace, občanský sektor, nestátní neziskový sektor, soukromý neziskový sektor, nestátní neziskové organizace, soukromé neziskové organizace, třetí sektor, organizace třetího sektoru, dobrovolné či dobrovolnické organizace a nevládní sektor či nevládní organizace, případně ještě další (nezávislý sektor, komunitní organizace, organizace občanského sektoru).³¹

Neziskový sektor má hned několik ekvivalentů, které bychom si měli odlišit, abychom si ujasnili terminologii. V podstatě následující pojmy vyjadřují totéž, přesto zjistíme určité nuance. Těmito pojmy jsou:

- ❖ ziskový sektor – „je část národního hospodářství, která je financována z prostředků získaných subjekty *ziskového sektoru*“,
- ❖ neziskový (netržní) sektor – „je část národního hospodářství, ve které subjekty neziskového sektoru získávají prostředky pro svoji činnost pomocí přerozdělovacích procesů. Cílem neziskového sektoru není zisk ve finančním vyjádření, ale *dosažení užitku*, který má zpravidla podobu veřejné služby“.³² Podle Pestoffova vymezení spadají do NS organizace veřejného neziskového sektoru a organizace soukromého neziskového sektoru. V právním prostředí ČR se sem řadí všechny organizace, které nebyly zřízeny či založeny za účelem podnikání

³⁰ Srov. KIZÁKOVÁ, H. *Terminologie neziskového sektoru*, s. 15 -16.

³¹ Srov. BAČUVČÍK, R. K terminologii neziskového sektoru. In *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*, s. 39 – 40.

³² ŠIMKOVÁ, E. *Základy managementu a marketingu pro neziskové organizace*, s. 7.

(resp. dosahování zisku) dle § 18, odstavec 8 zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu.³³

V neziskovém sektoru působí dvě základní skupiny organizací:

a) *veřejný sektor* (tj. NO působící ve veřejném neziskovém sektoru), který zabezpečuje zejména výkon veřejné správy na úrovni státu, regionu, obce. Jedná se o organizační složky státu a územních celků, včetně některých příspěvkových organizací.

b) *třetí sektor* (tj. NO působící v soukromém neziskovém sektoru), stojící mimo veřejnou správu, podílí se na veřejné politice na základě svobody sdružování.³⁴

❖ neziskový veřejný sektor/ veřejný sektor – je částí neziskového sektoru, která je financována z veřejných financí, je řízena, spravována a kontrolována veřejnou správou. Cílem je *poskytování veřejné služby*.

❖ neziskový soukromý sektor/ třetí sektor – je ta část národního hospodářství, jejímž cílem není zisk, ale *přímý užitek*. Je financován ze soukromých financí (tzn. financí soukromých fyzických a právnických osob, které vkládají své finance, aniž by jim to přineslo zisk), přičemž se příspěvek z veřejných financí nevylučuje.³⁵

❖ neziskové (nevýdělečné) organizace – zmiňovány v zákoně o daních z příjmu. Organizace, které nejsou založeny nebo zřízeny za účelem zisku či podnikání, ale za účelem *provozování činnosti ve prospěch toho, kdo měl zájem na jejich zřízení*. Pokud zisk vytvoří, musí ho vložit zpět k rozvoji organizace a plnění dalších cílů.³⁶

Ekonomický pohled říká, že NS je součástí národního hospodářství a dělí se na podsektor *veřejný, soukromý* a sektor *domácností*. V oblasti ekonomiky jsou vymezeny *ne-ziskové* či *ne-státní organizace*, tedy třetí sektor jako sektor, jemuž zbylo to, co „nechtěl“ trh ani stát. Pohled společenských věd posuzuje NS jako

³³ Srov. ROSENMYER, T. Soukromý neziskový sektor. In *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*, s. 35.

³⁴ Srov. ŠIMKOVÁ, E. *Základy managementu a marketingu pro neziskové organizace*, s. 7.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 7.

³⁶ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktualiz. vyd., s. 6.

prvek společnosti, respektive jako projev občanské společnosti. Z tohoto pohledu jsou NO vymezeny jako *organizované, soukromé, ne-pro-ziskové, samosprávné* nesoucí prvek *dobrovolnosti*.³⁷ (viz Příloha č.II)

1.4 Základní charakteristika neziskových organizací (dále jen NO)

„Nezisková organizace nedodává ani výrobky, ani služby a ani neřídí. Jejím produktem je změněná lidská bytost. Neziskové instituce jsou nástrojem změny v životě člověka.“³⁸ Organizace třetího sektoru mají společné některé rysy. Je to například nezávislá existence na státním aparátu. Tzn., že mohou být státem finančně podporovány, ale organizačně jsou nezávislé. Dalším společným znakem je zisk, který se používá pouze pro rozvoj organizace. Jsou samosprávné, dobrovolné a slouží veřejnému prospěchu. Prospěch může sloužit zájmům vlastních členů (tj. *NO vzájemně prospěšné*) nebo je směřován k poskytování veřejně prospěšných služeb (tj. *NO veřejně prospěšné*).³⁹

V českém prostředí není charakteristika NO jednoznačně definována. Vycházíme-li ze **zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu** (§ 18, odst. 8), podle něj jde o organizace s charakterem právnické osoby (s výjimkou organizačních složek), které nebyly zřízeny nebo založeny za účelem podnikání, nejsou založeny za účelem produkce zisku, ale uspokojují konkrétní potřeby a zájmy občanů a komunit, mohou, ale nemusí být financovány z veřejných rozpočtů. Dle citovaného zákona se jedná „zejména“ o následující *typy organizací*: zájmová sdružení právnických osob mající právní subjektivitu, občanská sdružení včetně odborových organizací, politické strany a hnutí, registrované církve a náboženské společnosti, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, příspěvkové organizace, veřejné vysoké školy, veřejně výzkumné instituce, školské právnické osoby podle zvláštního právního předpisu, obce, kraje, organizační složky státu, státní fondy a subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon. Základní dělení

³⁷ Srov. BAČUVČÍK, R. K terminologii neziskového sektoru. In *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*, s. 39 – 40.

³⁸ BAUMAN, P. Úvod do řízení neziskových organizací. *Soubor studijních textů*, s. 33.

³⁹ Srov. PARKOSOVÁ, D., Mrázek, M. *Odpovědi na otázky. Neziskový sektor v České republice*, s.7.

právnických osob dle **zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku** je následující: účelová sdružení majetku (např. nadace), sdružení fyzických nebo právnických osob (např. občanská sdružení), jednotky územní samosprávy (např. obce, kraje, stát) a jiné, o nichž určí zvláštní zákon (např. Česká televize, profesní komory, ...). Uvedený výčet není konečný, neboť v **zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku** v § 56 se dovoluje, aby společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti byly založeny i za jiným účelem, než je podnikání, pokud to zvláštní zákon nezakazuje.⁴⁰

Společnou charakteristikou pro soukromé NO je, že mají ze zákona povolenou svoji autonomii ve vztahu k vnějšímu okolí, členství je na principu dobrovolnosti (s výjimkou některých profesních komor), vytváří většinou neformální členské struktury, ale vždy v rámci legislativy, podle které byly založeny a podle které realizují svoji činnost.⁴¹

Komplexní a mezinárodně uznávanou **charakteristiku NNO** přinesli ve svých výzkumech profesori Salamon a Anheier z John Hopkins University. Tito autoři považují za determinující pět základních faktorů, podle nichž nestátní neziskové organizace jsou:

- institucionalizované (organized) – mají institucionální strukturu (organizační skutečnost) bez ohledu, zda jsou formálně nebo právně registrovány,
- soukromé, soukromoprávní povahy (private) – jsou odděleny od státní správy a nejsou jí řízeny,
- neziskové (non-profit) – případný zisk se nerozděluje mezi vedení nebo vlastníky, ale používá se na cíle organizace,
- samosprávné a nezávislé (self-governing) – mají vlastní řád, nemusejí být ovlivňovány zvenčí, schopny řídit sami sebe,
- dobrovolné (voluntary) – účast na projektem dobrovolná.⁴²

(Další možné dělení viz Příloha č. III)

⁴⁰Srov. ŠIMKOVÁ, E. *Základy managementu a marketingu pro neziskové organizace*, s. 8. Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9.aktual. vydání, s. 6 – 9.

⁴¹Srov. REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*, s. 41.

⁴²Srov. SALAMON, L. M. a kol. *Global Civil Society. An Overview*, s. 9 – 10.

2 Legislativní úprava neziskového sektoru v ČR

„Rámec pro občanský sektor vytváří legislativní úprava, ze které vyplývá statistické vymezení a účetní vykazování. Český právní řád nedefinuje ani pojem občanský sektor, ani nezisková organizace“.⁴³ Stejně tak, jako v případě terminologie, není sjednocena ani legislativa neziskového sektoru. Nezisková organizace je pojmem v České republice obecně používaným, aniž by byl definován nějakým platným právním předpisem. Uvažovalo se o zvláštním zákonu, který by specifikoval neziskovou organizaci, její předmět činnosti, vznik a hospodaření. Přestože se na zvláštním zákonu v minulosti pracovalo, dosud není.⁴⁴ Činnost neziskových organizací upravují v České republice nejen zákony, podle nichž se řídí proces registrace, organizační struktura, finanční řízení, hospodaření a zánik organizace, tzv. statusové normy organizací, ale také bezpočet dalších zákonů, vyhlášek a nařízení, které mají podstatný vliv na samotné fungování neziskových organizací. Jsou to daňové zákony, zákony zabývající se pracovně-právními aspekty a účetnictvím, zákony upravující získávání finančních zdrojů a jiné.⁴⁵ Svou podstatou patří organizace občanského sektoru k soukromoprávním subjektům, tedy především do sféry působnosti občanského zákoníku. Tato kapitola poskytuje stručnou charakteristiku základních právních předpisů, které upravují jednotlivé typy organizačních forem v České republice.⁴⁶

2.1 Lidská práva a základní svobody:

Jedná se o ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava ČR upravuje zejména základní práva a povinnosti občanů. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. Mezi tato základní práva patří právo shromažďovací, právo sdružovat se ve spolcích a společenstvech, zakládat politické strany a hnutí a svoboda náboženství. Dále zákona

⁴³ TELC, I. *Spolkové právo*, s. 26.

⁴⁴ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 10.

⁴⁵ Srov. HLADKÁ, M. *Přehled legislativy pro neziskové organizace 2007*, s. 1.

⁴⁶ Srov. DOHNALOVÁ, M. *Občanský sektor*. In *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*, s. 7.

č. 85/1990 Sb., o právu petičním, z. č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv a Usnesení vlády č. 879/2007, Návrh postupu zavedení metodiky pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů. Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, se zabývá svoláním a rozpouštěním veřejných shromáždění, tak i schůzemi svolávanými občanskými sdruženími.⁴⁷

2.2 Sdružování občanů:

Občanská sdružení včetně odborových organizací (více viz 3. kapitola)

Registrované církve a náboženské společnosti (více viz 3. kapitola)

Obecně prospěšné společnosti (více viz 3. kapitola)

Politické strany a politická hnutí

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, vymezuje právo občanů na sdružování, vznik, pozastavení činnosti, zánik a pravidla hospodaření politických stran a politických hnutí. Vyhláška č. 273/2005 Sb., formulář pro předkládání výroční finanční zprávy politickými stranami. Výkon tohoto práva slouží občanům k účasti na politickém životě společnosti, zejména na vytváření zákonodárných sborů a orgánů vyšších územních samosprávných celků a orgánů místní samosprávy. Zákon se nevztahuje na sdružování občanů v občanských sdruženích, k zajištění výdělečné činnosti nebo řádného výkonu určitých povolání, v církevních a náboženských společnostech. Strany a hnutí jsou dobrovolná sdružení pouze fyzických osob starších 18 let. Návrh na registraci předkládá přípravný výbor, přičemž ho musí doložit požadavkem minimálně tisíce lidí na založení strany a stanovami. Jako právnická osoba je registrována na Ministerstvu vnitra a dohled zajišťují krajské soudy. Strana či hnutí nesmí provozovat podnikatelskou činnost, mohou ale založit obchodní společnost z oboru dle zákona.⁴⁸

⁴⁷ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl.*, s. 15.

Srov. HLADKÁ, M. *Přehled legislativy pro neziskové organizace 2007*, s. 4.

⁴⁸ Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 10 – 12.

Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 14 – 15.

Profesní komory ⁴⁹

Komory chápeme jako organizace, které nejsou zřizovány za účelem podnikání, každá z nich je upravena zvláštním zákonem. Níže uvedené zákony upravují postavení profesních komor jako samostatných organizací. Členství v příslušné komoře je povinné.

- *Česká advokátní komora* – **zákon č. 85/1996 Sb.**, o advokacii a vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb. Jsou zde upraveny podmínky, za jakých mohou být poskytovány právní služby, práva a povinnosti advokátů, advokátní koncipient, postavení a orgány komory.
- *Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora a Česká lékárnická komora* – tyto komory jsou zřízeny zákonem **č. 220/1991 Sb.**, o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře. Povinností komor je dohled nad odborností práce jejich členů, hájit zájmy a čest svých členů, vést jejich seznam.
- *Notářská komora* – **zákon č. 358/1992 Sb.**, o notářích a jejich činnosti. Notářská komora se zřizuje při každém krajském soudu a Městském soudu Praha. Zákon upravuje činnost notářů, notářského úřadu, postavení a orgány komory, Rejstřík zástav, notářský zápis, ověřování podpisů, notářské úschovy, vydávání opisů, výpisů a potvrzení.
- *Komora daňových poradců* – **zákon č. 523/1992 Sb.**, o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců ČR upravuje postavení a činnost daňových poradců, kterými může být pouze fyzická osoba, která je povinně zapsána v této komoře. Komora dohlíží na řádný výkon, s Ministerstvem financí

⁴⁹ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem*. I. díl., s. 17 – 18.

Srov. REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*, s. 51 - 52.

Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 49 – 51.

Srov. HLADKÁ, M. *Přehled legislativy pro neziskové organizace 2007*, s. 6 - 7.

vydává zkušební řád, vede seznam daňových poradců a vydává osvědčení k výkonu daňového poradenství.

- *Komora auditorů* – zákon č. **254/2000 Sb.**, o auditorech a o změně zákona č. 165/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Upravuje postavení a činnost auditorů, auditorských společností, asistentů auditorů, vznik, postavení a působnost komory.
- *Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě* – zákon č. **360/1992 Sb.**, o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaný inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Členem komory se stává autor. architekt, inženýr a technik splňující předpoklady uložené zákonem a složením odborné zkoušky. Dále zákon upravuje vznik, působnost a pravomoc komory.
- *Exekutorská komora České republiky* – zákon č. **120/2001 Sb.**, o soudních exekutorech a exekuční činnosti, vyhláška č. **330/2001 Sb.**, o odměně a náhradách soudního exekutora vymezují postavení a práva komory, exekutora a exekutorský řád, provedení exekuce, odměnu exekutora, manipulaci se spisy a jejich úschovu, samosprávu exekutorů a centrální evidenci exekucí.
- *Hospodářská komora České republiky, Agrární komora České republiky* – zákon č. **301/1992 Sb.**, o Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR – vymezuje vznik, postavení a působnost komor, práva a povinnosti členů, orgánů a hospodaření komor.
- *Komora patentových zástupců* – zákon č. **417/2004 Sb.**, o patentových zástupcích uvádí postavení a činnost patentových zástupců, podmínky poskytování služeb, postavení a působnost samosprávného profesního sdružení pat.zástupců a rejstřík pat. zástupců. *Komora veterinárních lékařů* – zákon č. **381/1991 Sb.**, o komoře veterinárních lékařů upravuje zřízení a působnost komory, její orgány a disciplinární řízení.

2.3 Organizace upravované občanským zákoníkem:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a Nařízení vlády č. 258/1995 Sb., kterým se provádí občanský zákoník, upravují i některé specifické formy právnických osob a to následující:

Nadace a nadační fondy

Paragrafy 20b až 20e, 477 a 875 občanského zákoníku vymezují jen základní úpravu týkající se nadací a nadačních fondů. Nadace je v nich vymezena z hlediska účelu, za nímž je zřizována a je zde popsán způsob, jakým vzniká a co je při jejím vzniku požadováno (např. statut). V dalších záležitostech je odkázáno na obecnou úpravu zrušení a zániku právnické osoby, jakož i na úpravu samostatným zákonem. (více viz 3. kapitola).

Zájmová sdružení právnických osob mající právní subjektivitu

Paragrafy 20f a násl. občanského zákoníku definují zájmové sdružení právnických osob jako typ organizace, kterou mohou zřídit právnické osoby k ochraně svých zájmů nebo k dosažení společného účelu jako samostatnou právnickou osobu. Proto může být založeno i jako podnikatelský subjekt. Má-li být považováno za neziskovou organizaci, musí být založeno za jiným účelem, než je výdělečná činnost. Zakládá se buď písemnou zakladatelskou smlouvou nebo schválením účelu založení sdružení na ustavující členské schůzi. Vzniká zápisem do registru sdružení vedeného příslušným okresním úřadem (dle sídla sdružení). Základním dokumentem jsou stanovy, které určují název, sídlo, vymezují předmět činnosti, práva a povinnosti členů, strukturu a pravomoci orgánů, upravují majetkové poměry sdružení, způsob jeho zániku a v této souvislosti i to, jak naložit s likvidačním zůstatkem.

Sdružení bez právní subjektivity, tj. sdružení na základě smlouvy o sdružení

Paragrafy 829 a násl. občanského zákoníku obecně vymezují sdružení vzniklá na základě uzavření smlouvy o sdružení mezi fyzickými a právnickými osobami. Tato sdružení však nemají právní subjektivitu. Vůči třetím osobám jsou všichni společníci zavázáni společně a nerozdílně, finanční prostředky jsou na jednom

úctu. Zákon pak pouze rámcově upravuje majetkové poměry sdružení, způsob jeho rozhodování, vystoupení účastníka ze sdružení a rozpuštění sdružení.⁵⁰

2.4 Organizace upravované obchodním zákoníkem:

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, rozlišuje z hlediska účelu subjekty zřizované za účelem podnikání a subjekty za tímto účelem nezřizované. § 56 stanoví možnost založit společnost s ručením omezeným a akciovou společnost i k jiným účelům než k podnikání.⁵¹

2.5 Vzdělání a výzkum:

Veřejné vysoké školy (VŠ)

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) upravuje zřízení VŠ, orgány školy, vnitřní předpisy, rozpočet, majetek a hospodaření. VŠ univerzitního a neuniverzitního typu se dělí z hlediska zřizovatele na veřejné, soukromé nebo státní. Veřejné VŠ se mohou slučovat a sloučit s jinou veřejnou VŠ, registrují se na MŠMT. Orgánem je akademický senát, rektor, vědecká nebo umělecká rada, disciplinární komise, správní rada veřejné VŠ a kvestor.⁵²

Veřejné výzkumné instituce (VVI)

Zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, upravuje způsob, zřízení, vznik, činnost a způsob zrušení i zánik VVI. Zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů je VVI vymezena jako právnická osoba, jejímž hlavním předmětem je výzkum a zajišťování infrastruktury výzkumu.⁵³

⁵⁰ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl.*, s. 18-19.

Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně.* 9. aktual. vyd., s. 9.

Srov. REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*, s. 49 - 50.

⁵¹ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl.*, s. 21.

⁵² Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně.* 9. aktualiz. vyd., s. 21.

Srov. REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*, s. 66.

⁵³ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně.* 9. aktualiz. vyd., s. 24.

Školské právnické osoby podle zvláštního právního předpisu

Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon) jsou upraveny podmínky vzdělávání, práva a povinnosti právnických a fyzických osob při vzdělávání. Pro zřizování jsou základní právní formy: školské právnické osoby, příspěvkové organizace, právnické osoby podle zvláštních právních předpisů.⁵⁴

2.6 Mezinárodní organizace:

Zákon č. 116/1985 Sb., o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem v Československé socialistické republice vymezuje podmínky, za nichž může Ministerstvo vnitra povolit v ČR zřízení organizace s mezinárodním prvkem, tj. mezinárodní nevládní organizaci nebo organizaci cizích státních příslušníků. Činnost organizace se řídí právními předpisy svého státu, tj. právním řádem ČR. Většinou nemají možnost vyvíjet hospodářskou činnost, zdrojem financování jsou dary poskytované převážně ze zahraničí. Nejznámější organizací tohoto typu v ČR je sdružení Greenpeace.⁵⁵

2.7 Subjekty dle zvláštního zákona:⁵⁶

Uvedené příklady právnických osob jsou pouze ty, které se vztahují k neziskovému sektoru:

Česká televize se zřizuje zákonem č. 483/1991 Sb., o České televizi. Posláním je poskytnout objektivní, ověřené, všestranné a vyvážené názory.

Český rozhlas se řídí zákonem č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu.

Společenství vlastníků bytových jednotek je upraveno zákonem č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (např. zákon o vlastnictví bytů). Při rozdělení nemovitosti na bytové jednotky a nebytové

⁵⁴ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 25.

⁵⁵ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I*. díl, s. 20.

Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 8.

⁵⁶ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 41 – 57.

prostory vzniká „společenství vlastníků jednotek“ (§ 9 zákona), což je považováno za neziskový subjekt.

Honební společenstvo – upraveno zákonem č. **449/2001 Sb.**, o myslivosti.

Regionální rada regionu soudržnosti – zákon č. **248/2000 Sb.**, o podpoře regionálního rozvoje vytváří právnickou osobu Regionální radu regionu soudržnosti. Nebyly zařazeny do § 18 odst. 8 zákona o daních z příjmů a jejich neziskovost není určena ani zákonem č. 248/2000 Sb., přesto spadají do neziskového sektoru.

Veřejná nezisková ústavní zdravotnická zařízení (v.n.ú.z.z.) – zákonem č. **245/2006 Sb.**, o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů se zřizuje jako právnická osoba, jejíž činností je provozování zdravotního zařízení poskytující zdravotní péči, zejména ústavní. Je zapsáno v rejstříku Ministerstva zdravotnictví. Zřizovatelem je ČR, kraj, obec, právnická nebo fyzická osoba.

Státní fondy – zapisují se do obchodního rejstříku a jsou právnickými osobami. V současné době existují následující:

- *Státní fond životního prostředí* – zákon č. **388/1991 Sb.**, o Státním fondu životního prostředí,
- *Státní fond kultury* – zákon č. **239/1992 Sb.**, o Státním fondu kultury České republiky,
- *Státní fond na podporu kinematografie* – zákon č. **241/1992 Sb.**, o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie,
- *Státní zemědělský intervenční fond* – zákon č. **256/2000 Sb.**, o Státním zemědělském intervenčním fondu,
- *Fond národního majetku* – zákon č. **171/1991 Sb.**, o působnosti orgánů ČR ve věcech převodů majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku ČR,
- *Pozemkový fond České republiky* – zákon č. **569/1991 Sb.**, o Pozemkovém fondu ČR,

- *Státní fond dopravní infrastruktury* – zákon č. **104/2000 Sb.**, o Státním fondu dopravní infrastruktury,
- *Státní fond rozvoje bydlení* – zákon č. **211/2000 Sb.**, o Státním fondu rozvoje bydlení.

2.8 Veřejnoprávní organizace:

Okresní úřady – dle zákona č. 147/2000 Sb., o okresních úřadech. Platnost do 31. 12. 2002.

Organizační složky státu (OSS) – (dříve rozpočtová organizace) zakládají se zákonem č. **219/2000 Sb.**, o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Tímto se zajišťuje způsob a podmínky hospodaření s majetkem České republiky, vystupování státu v právních vztazích, postavení, zřizování a zánik organizačních složek státu. Těmi jsou správní úřady státu (uvedené v článku 79 Ústavy ČR), Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády ČR, Kancelář Veřejného ochránce práv, Akademie věd ČR, Grantová agentura ČR a jiná zařízení dle zákona. OSS není právnickou osobou, ale účetní jednotkou. Hospodaření je dáno zákonem č. **218/2000 Sb.** (rozpočtová pravidla). Dle zákona č. **250/2000 Sb.**, o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, se staly dosavadní rozpočtové organizace zřizované obcí organizační složkou státu nebo rozpočtovou organizací či se transformovaly na některý typ obchodní společnosti.

Organizační složka územního samosprávného celku – vzniká rozhodnutím zastupitelstva, hospodaří jménem svého zřizovatele a není účetní jednotkou.⁵⁷

Obec dle zákona č. **128/2000 Sb.**, o obcích (obecní řízení), je základním územním samosprávným společenstvím občanů, je veřejnoprávní korporací a má vlastní majetek. V zákoně uložené úkoly nemusí obec plnit sama, ale prostřednictvím svých organizačních složek, jí zřízených příspěvkových organizací a obchodních společností. Dle § 38 a 39 zákona č. **250/2000 Sb.**, o rozpočtových pravidlech

⁵⁷ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 29 – 33.

územních rozpočtů, mají právo být členy svazku obcí za účelem ochrany a prosazování společných zájmů.⁵⁸

Vyšší územní samosprávné celky – zákon č. **347/1997 Sb.**, o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, vytvořil 14 vyšších územních celků – krajů. Vlastní práva a pravomoci krajů upravuje zákon č. **129/2000 Sb.**, o krajích (krajské zřízení).⁵⁹

2.9 Příspěvkové organizace:⁶⁰

Příspěvkové organizace (PO) - zákonem č. **219/2000 Sb.**, o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích mají upraven výkon zřizovatelských nebo zakladatelských funkcí pro PO zřízené organizačními složkami státu. Nová PO nemůže vzniknout, rozdělit se, sloučit nebo splynout jinak než zvláštním právním předpisem. Tzn., že pro každou nově zakládanou PO, která hospodaří se státním majetkem, musí být schválen zvláštní zákon. Vlastní hospodaření PO se řídí zákonem č. **218/2000 Sb.**, o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů. Zákonem č. **250/2000 Sb.**, o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, umožňuje územním samosprávným celkům, aby ve své působnosti zřizovaly příspěvkové organizace většinou pro činnost, jejímž cílem není dosahování zisku. Zřizovatelem je tedy organizační složka státu (dále jen OSS), vyšší územní samosprávný celek nebo obec.

Příspěvková organizace zřízená organizační složkou státu - vykonává hlavní činnost definovanou zákonem nebo zřizovací listinou, která může být prováděna za úplatu. Schválením nových rozpočtových pravidel není možné, aby jedna organizační složka státu nebo příspěvková organizace poskytla finanční prostředky na činnost PO, jejímž zřizovatelem je jiná organizační složka státu, i když v minulosti tyto peněžní toky byly běžné. Veškeré příjmy jsou prostředky

⁵⁸ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 44 – 49.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 39 – 40.

⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 33 – 38.

získané pro stát, rozpočet může zahrnovat pouze náklady a výnosy související s poskytováním služeb, které jsou předmětem hlavní činnosti.

Příspěvková organizace zřízená územními samosprávnými celky (kraji a obcemi) – je v kompetenci příslušných zastupitelstev. Návrh na zápis do obchodního rejstříku podává zřizovatel do 15 dní ode dne, kdy organizace vznikla. Ten také podává rozhodnutí o vzniku, rozdělení, sloučení, splynutí nebo zrušení PO. PO „státní“ mohou mít příjmy z „jiné“ činnosti, PO „obecní“ z činnosti „doplňkové“.

Předškolní a školská zařízení a školy – od ledna 2003 novelou zákona **č. 564/1990 Sb.** se staly také příspěvkovými organizacemi, jejichž zřizovatelem je obec nebo kraj.

3 Nestátní neziskové organizace a jejich fungování

3.1 Obecná charakteristika NNO

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO) jednala na svém zasedání dne 4. března 2008 o možnosti novelizace zákona o nadacích a nadačních fondech, zákona o sdružování a zákona o veřejných sbírkách. Byla diskutována i možnost navrhnout obecný zákon o neziskových organizacích, který by sjednotil právní rámec pro neziskový sektor, vytvořil podmínky pro jeho rozvoj, specifikoval pojmy neziskovosti a „veřejné prospěšnosti“ a mechanismy financování. Návrh koncepce bude zveřejněn koncem května, aby se mohla rozběhnout veřejná a odborná debata. Dále se NNO intenzivněji zapojily do přípravy předsednictví ČR v Radě Evropské unie v prvním pololetí roku 2009, především do diskuzí nad volbou priorit a jednotlivých aktivit.⁶¹

Vnitřní předpisy NNO:

Vnitřní předpisy NNO nejsou ze zákona povinné (kromě stanov), ale doporučují se, neboť ulehčují práci v NO. Mezi ně patří například organizační řád a provozní řád, který popisuje činnosti, povinnosti, odpovědnost a pravomoci jednotlivých organizačních celků a pracovníků, včetně vzájemných vztahů (podřízenost a nadřízenost). Dále to jsou mzdové a personální předpisy určující způsob přijímání nových zaměstnanců, stanovení mzdy a odměn, kompetence v personální a mzdové oblasti, pracovní dobu, dovolenou apod. Ve vnitřních předpisech bychom měli mít určeny i služební cesty (resp., kdo je povoluje, výši diet, způsob zpráv z cest, používání vlastního automobilu, ...) a v neposlední řadě ekonomické předpisy, které mohou být na každou oblast ekonomiky zvlášť (účetnictví, pokladna, inventura majetku, ...) nebo jeden pro celou ekonomiku. Do této oblasti spadají také pravidla k řešení manka a škod.⁶²

⁶¹ Srov. *Nestátní neziskové organizace může podpořit nová legislativa* [online]. [cit 2008-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.nno.ecn.cz/index.stm?apc=nP1x1--&x=2080005>>.

⁶² Srov. JIRÁSEK, D. *Povinné a doporučené předpisy NNO* [online]. [cit. 2008-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.trepatro.cz/index.php?cmd=page&id=48>>.

Řídící orgány NNO, práva a povinnosti členů NNO:

Než přistoupíme k výkladu nestátních neziskových organizací, představují některé pojmy, které s danou problematikou souvisí:

- Základní dokumenty jsou *dokumenty* nezbytné při založení, vzniku právnické osoby. Je jím např. zakládací (zřizovací) listina, zakládací (zřizovací) smlouva, statut nebo stanovy. Pokud se v nich v průběhu činnosti chce něco změnit, vyžaduje to povolení registračního místa.
- vnitřní pokyny – jsou písemné nebo ústní. Jedná se o *organizační řád, jednací řád, plnou moc, příkazy a usnesení nejvyššího orgánu*, kterými se stanovují úkoly pro jednotlivé orgány a zaměstnance.
- nejvyšší orgán organizace - je to zejména *sněm, sjezd, členská schůze, správní rada nebo valná hromada*. Tento orgán přijímá, mění základní dokumenty, určuje strategii a dlouhodobé plány činnosti, schvaluje rozpočet, roční účetní uzávěrku a výroční zprávu, je odpovědný za plnění závazků ze základního dokumentu (zejména plnění účelu), stanovuje plat vedoucímu organizace a rozhoduje o podstatných organizačních změnách.
- statutární orgán – je určen v základních dokumentech, je právně odpovědný za organizaci, zastupuje a zavazuje se za organizaci navenek, způsob tohoto zastupování je stanoven spolu s podpisovými vzory oprávněných fyzických osob. Statutární orgán může být kolektivní jako např. *představenstvo, předsednictvo, výkonný výbor* nebo individuální jako např. *ředitel, prezident a předseda*. Jména osob představující statutární orgán jsou zapisována do příslušného rejstříku. Za své jednání se zodpovídá nejvyššímu orgánu a podléhá kontrole dozorčího orgánu.
- výkonný orgán - je určen k operativnímu řízení. Může být jak kolektivní (*předsednictvo, představenstvo, výkonný výbor, prezidium, ředitelská rada*), tak individuální (*ředitel, sekretář, výkonný tajemník, apod.*). Tento orgán může být současně statutárním orgánem nebo je statutárním orgánem řízen. Vykonává rozhodnutí nejvyššího orgánu, připravuje návrh rozpočtu, sestavuje zprávu o hospodaření, výroční zprávu a další dokumenty právnické osoby.

- kontrolní nebo dozorní orgán – (tj. *dozorčí rada, kontrolní komise, revizor, či člen nejvyššího orgánu*) ustanoví se, požaduje-li to zákon nebo zakládací dokument k dohledu nad hospodařením, dodržování ustanovení ze základního dokumentu, přezkoumání účetní uzávěrky a k tomu musí mít zaručen přístup ke všem informacím o hospodářské činnosti. Odpovídá se ze své činnosti nejvyššímu orgánu.
- organizační jednotka – např. *pobočka, místní organizace* apod. je zřízena jako samostatná právnická osoba jednající vlastním jménem, nebo jako jednotka, která nemá vlastní subjektivitu a jedná jménem mateřské organizace. Zákon předpokládá zřizování poboček v případě sdružení, družstev a obchodních společností.
- pracovní orgány – jsou to výbory, komise, sekce, pracovní skupiny apod. Vytváří se dle potřeb nejvyššího nebo výkonného orgánu a slouží k plnění problémově vymezených nebo krátkodobých úkolů.⁶³

3.2 Právní formy NNO

Legislativní a regulační rámec pro fungování neziskového sektoru je důležitým faktorem pro výběr právní formy neziskové organizace.

- občanská sdružení (zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů),
- obecně prospěšné společnosti (zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech),
- nadace a nadační fondy (zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech),
- církve a náboženské společnosti (zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností).

⁶³ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl*, s. 53 -54.
Srov. *Právní servis* [online]. [cit 2008-03-12]. Dostupné na WWW:
<<http://www.new.ecn.cz/index.stm?x=74662>>.

Jakou právní formu NNO si zakladatelé zvolí je ovlivněno registrací (její administrativní obtížností), daňovým zákonem, zákonem o přístupu k informacím, mírou právního povědomí apod.⁶⁴

❖ **Občanské sdružení** (dále jen OS):

Občanská sdružení včetně odborových organizací upravuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého mají občané právo svobodně se sdružovat bez povolení státního orgánu. Upravuje zejména vznik, registraci a zánik občanských sdružení. Mezi občanská sdružení patří: odborové organizace, zahrádkáři, tělovýchovné jednoty, rybářské spolky, chovatelé, včelaři, Český svaz žen, Český červený kříž (také z. č. 126/1992 Sb.), myslivecká sdružení a Český myslivecký svaz (také z. č. 449/2001 Sb.), obce (Obec architektů, Obec moravskoslezských spisovatelů), Asociace muzeí a galerií a Rada státních galerií. Odbory jsou zákonem pojímány jako občanská sdružení se specifickou úpravou vzniku – vznikají na základě předložení návrhu na evidenci odborové organizace Ministerstvu vnitra ČR. Netýká se politických stran a politických hnutí, církví a náboženských společností, výdělečné činnosti a výkonu povolání armády, policie a justice. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v § 27 upravuje okruh účastníků správního řízení. Pokud se řízení dotýká ochrany životního prostředí, může se účastníkem řízení stát také občanské sdružení (z. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 70).⁶⁵

OS je samostatnou právnickou osobou, členy jsou fyzické, tak právnické osoby. Nezakládá se k výdělečné činnosti. Dle § 6 mohou OS založit nejméně tři občané ČR, z nichž je alespoň jeden starší 18 let. Ti vytvoří tzv. přípravný výbor, který vypracuje stanovy OS a podá návrh na registraci na Ministerstvo vnitra ČR. Pokud návrh obsahuje neúplné či nepřesné údaje, upozorní o tom Ministerstvo vnitra zmocněnce přípravného výboru a to do 5 dnů od doručení návrhu.

⁶⁴ Srov. RAKUŠANOVÁ, P. SAŠKOVÁ, B. *Organizovaná občanská společnost v České republice*, s. 22.

Srov. *Servisní nestátní neziskové organizace*, s. 4.

⁶⁵ Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 10 – 12.

Srov. HLADKÁ, M. *Přehled legislativy pro neziskové organizace 2007*, s. 5.

Proti odmítnutí registrace mohou členové přípravného výboru podat opravný prostředek k Vrchnímu soudu v Praze, nejpozději však do 60 dnů ode dne doručení rozhodnutí o odmítnutí registrace. Po úspěšné registraci na Ministerstvu vnitra a následnou evidencí na Českém statistickém úřadě vzniká občanské sdružení. Poté může přípravný výbor svolat první valnou hromadu, na které se schválí stanovy a zvolí se orgány sdružení. Orgán pověřený jednáním za OS založí běžný účet a zaregistruje se na příslušném finančním úřadě. Výdělečnou činnost OS právní řád přímo nezakazuje. Tato činnost nesmí být hlavním cílem, ale pouze prostředkem k jeho dosažení (např. příležitostný prodej vlastních výrobků). Občanské sdružení zaniká rozhodnutím členů nebo Ministerstva vnitra ČR. Zánik a likvidace je upravena v § 20 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. OS zaniká dnem výmazu ze seznamu občanských sdružení, který vede Ministerstvo vnitra ČR. Zániku předchází zrušení s likvidací nebo bez likvidace.⁶⁶

Orgány občanského sdružení:

Co se týče stanov OS, zde zákon nechává velký prostor při jejich vytváření. Povinné je uvedení názvu, sídla, cíle činnosti, orgánů sdružení a způsobu jejich ustanovení, určení orgánu oprávněného jednat za sdružení, ustanovení o organizačních jednotkách a zásadách hospodaření. Vše ostatní je na libovůli zakladatelů. Doporučuje se přesné vymezení práv a povinností orgánů sdružení.⁶⁷ Nejvyšším orgánem je valná hromada členů sdružení. Ta volí ze svého středu představenstvo, radu nebo výkonný výbor jako svůj výkonný orgán, někdy i revizora jako kontrolní orgán. Valná hromada, která je svolána předsednictvem se schází nejméně jednou nebo dvakrát za kalendářní rok. Přísluší jí např. schvalování stanov, plán činnosti sdružení apod. Předsednictvo je ze své činnosti odpovědné valné hromadě. Stanovy OS určují minimální a maximální počet členů předsednictva a jejich funkční období. Včele stojí předseda. Její působností

⁶⁶ Srov. HLOUŠEK, J. *Právní minimum pro pracovníky neziskových organizací (a nejen pro ně)*, s. 6 – 9.

Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl*, s. 28 - 33.

Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktualiz. vyd., s. 11 – 14.

⁶⁷ Srov. ŠEDIVÝ, M., TURNEROVÁ, J. *Role správní rady v řízení neziskové organizace (se zaměřením na obecně prospěšné společnosti)*, s. 12.

je např. koordinovat činnost sdružení mezi zasedáními valné hromady, svolávat valnou hromadu apod. Revizní komise je kontrolním orgánem, zda sdružení používá prostředky v souladu se svým cílem. Stanovy určují počet členů a délku funkčního období.⁶⁸

❖ **Obecně prospěšná společnost** (dále jen OPS)

OPS fungují především v oblasti sociální, zdravotní, kulturní a školství. Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech upravuje založení, vznik, zrušení, likvidaci a zánik, orgány a hospodaření společnosti. Jedná se o právnickou osobu poskytující obecně prospěšné služby, jejíž zisk se nerozděluje mezi zakladatele, členy orgánů či zaměstnance, ale používá se opět na financování OPS. Právní forma OPS by měla postupně nahradit rozpočtové a příspěvkové organizace, jejichž zřizovatelem je stát nebo obecní úřady poskytující obecně prospěšné služby.

OPS může založit právnická či fyzická osoba nebo stát. Jediný zakladatel si nechá sepsat zakládací listinu formou notářského zápisu, více zakladatelů uzavře smlouvu. Založení OPS se počítá ode dne podpisu zakladatelské listiny či smlouvy. Společnost vzniká zápisem do rejstříku obecně prospěšných společností. Návrh na zápis do rejstříku je podán na Krajský soud nejpozději do 90 dnů od sepsání smlouvy či zakládací listiny.

Kromě obecně prospěšných služeb vykonávají i tzv. doplňkovou a hospodářskou činnost, tj. drobnou výtěžnou činnost (např. prodej vlastních výrobků, pronájem nevyužitých prostor). Podmínkou však je, že touto činností bude dosaženo kvalitnějšího využití majetku a zároveň nebude ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost obecně prospěšných služeb. Nesmí se však účastnit na podnikání jiných osob. Financování je tedy zajištěno z dotací ze státního rozpočtu, z rozpočtu územních samosprávných celků, ze státního fondu, z příspěvků a darů od jiných fyzických a právnických osob, z vlastní činnosti a z hospodářské činnosti. Dosažený zisk musí OPS použít výhradně na rozšíření služeb, pro které byla založena.

⁶⁸ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl.* s. 55 - 56.

OPS je povinna zveřejnit výroční zprávu (tj. veřejně přístupná) nejpozději do 6 měsíců od skončení hodnoceného období (předchozí kalendářní rok). Zánik a likvidaci upravuje jak zákon o obecně prospěšné společnosti, tak i obchodní zákoník (§ 70 a násl.). Nejprve nastává zrušení s likvidací nebo bez likvidace. Do 30 dnů po skončení likvidace podá likvidátor rejstříkovému soudu návrh na výmaz OPS z rejstříku, po výmazu zaniká. K tomuto návrhu se připojí zpráva o průběhu likvidace a souhlas finančního úřadu se zánikem společnosti.⁶⁹

Orgány obecně prospěšné společnosti:

Správní rada (viz §§ 10 – 13) je statutárním orgánem OPS, jmenuje ji zakladatel, pokud v zakládací listině nestanovil jinak. Po prvním jmenování členů se losem určí jména jedné třetiny členů, jejichž funkční období končí po roce, druhé třetiny po dvou letech. Počet členů zákon povoluje od 3 do 15 bezúhonných fyzických osob (počet členů musí být dělitelný třemi). Správní rada je povinna vydat ve lhůtě 6 měsíců ode dne vzniku OPS statut, kterým se upraví vnitřní organizace obecně prospěšné společnosti. Dále schvaluje některé změny zakládací listiny, rozhoduje o zrušení společnosti apod. Kontrolním orgánem je dozorčí rada (viz §§ 15 – 16). Povinně se zakládá, účtuje-li v podvojném účetnictví nebo spravuje státní či obecní majetek. Má nejméně tři a maximálně sedm členů. Přezkoumává roční uzávěrku, výroční zprávu apod. Činnost řídí ředitel (viz § 14), kterým může být pouze bezúhonná fyzická osoba. Ředitel nemůže být členem správní rady, avšak může se účastnit jednání s hlasem poradním.⁷⁰

❖ Nadace a nadační fondy

Tyto NNO jako zvláštní forma právnické osoby byly řešeny do konce roku 1997 občanským zákoníkem. Problematiku nadací a fondů nyní řeší zákon **č. 227/1997 Sb.**, o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých

⁶⁹ Srov. HLOUŠEK, J. *Právní minimum pro pracovníky neziskových organizací (a nejen pro ně)*, s. 30 – 34.

Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl*, s. 38 - 45.

Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktualiz. vyd., s. 20.

⁷⁰ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl*, s. 60 -63.

Srov. ŠEDIVÝ, M., TURNEROVÁ, J. *Role správní rady v řízení neziskové organizace (se zaměřením na obecně prospěšné společnosti)*, s. 8 – 10.

souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, úplné znění zákona č. 526/2002 Sb. Zahraniční nadace nebo nadační fondy mohou na území České republiky působit za stejných podmínek a ve stejném rozsahu, není-li v zákoně 227/1997 Sb. stanoveno jinak⁷¹

Nadace mají v naší společnosti dlouholetou tradici, což dokládá i rakouský císařský patent č. 946/1811 ř. z., Obecný zákoník občanský, který v § 646 říká, že „... rozeznávají se nadace, jimiž se příjmy z jistin, pozemků nebo práv určují na všechny budoucí časy ústavům obecně užitečným, jako: na duchovní prebendy, školy, nemocnice, chudobince, nebo k výživě určitých osob ...“.⁷² Tento institut byl z našeho právního řádu v padesátých letech minulého století odstraněn. Po roce 1989 se nadace začaly vracet do povědomí občanů ČR i díky zahraničním nadacím jako je například švédská Nadace Charty 77 či americká Foundation for a Civil Society aj. Do právního řádu se tento pojem vrátil zákonem č. 103/1990 Sb., kterým byl novelizován hospodářský zákoník s účinností od 1. května 1990.⁷³

Nadace je účelové sdružení majetku zřízené za účelem dosahování obecně prospěšného cíle, tj. rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu. V praxi smí nadace sama vyvíjet pouze činnost související s poskytováním nadačních příspěvků (darů, grantů) a propagováním vlastního účelu. Sama však dary neposkytuje. Nadační příspěvek nelze poskytovat členům orgánů nadace ani politické straně či hnutí. Nadaci může zřídit právnická nebo fyzická osoba. Více zřizovatelů uzavírá smlouvu, jeden zřizovatel zřizuje nadaci zakladatelskou listinou ve formě notářského zápisu nebo závětí. Na začátku zřízení se vkládá nadační jmění tvořené z finančních prostředků, nepeněžitého majetku a oceněných cenných papírů a nemovitostí, které je zapsáno (dle § 200 písm. d) občanského soudního řádu) v nadačním rejstříku. Po celou dobu existence nadace nesmí být jmění zcizeno a celková hodnota nesmí být nižší než 500.000,-- Kč. Je-li vyšší než 5 mil. Kč, zřizuje

⁷¹ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktualiz. vyd., s. 18.

⁷² DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl*, s. 34.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 34.

se povinně dozorčí rada. O obsahu zápisu nadace do nadačního rejstříku rozhoduje soud usnesením. Soud poté provede zápis do nadačního rejstříku do 10 dnů od nabytí právní moci usnesení.

Nadace nesmí vlastním jménem podnikat s výjimkou pronájmu nemovitostí, pořádání loterií, tombol a veřejných sbírek, pořádání kulturních, společenských, sportovních a vzdělávacích akcí. Může se podílet na podnikání akciových společností, kde smí vlastnit akcie, podílové listy apod., přičemž podíl těchto cenných papírů tvoří nejvýše 20 % majetku nadace (nepočítá se do toho jmění nadace).

Nadační zákon ukládá nadaci povinnost vypracovat výroční zprávu nejpozději do 30. června, kde hodnocené období je předchozí kalendářní rok. Výroční zpráva obsahuje zejména přehled o majetku a závazcích nadace, seznam dárců, kteří poskytli dar (pokud chtějí), seznam osob, které obdržely dar od nadace, přehled o použití majetku nadace, zhodnocení hospodaření a činnosti a výrok auditora. Nadace je povinna uložit výroční zprávu u rejstříkového soudu nejpozději do 30 dnů od jejího schválení správní radou.

Nadace zaniká dnem výmazu z nadačního rejstříku. Zániku předchází zrušení s likvidací nebo bez likvidace (zrušuje-li se sloučením s jinou nadací). Nadace může být zrušena dosažením účelu, pro který byla zřízena, rozhodnutím správní rady o sloučení, rozhodnutím soudu, prohlášením konkurzu nebo zamítnutím konkurzu pro nedostatek majetku. Při likvidaci správní rada nebo soud určí likvidátora a jeho odměnu.⁷⁴

Nadační fond (dále jen NF) je účelové sdružení majetku zřízené za účelem dosahování obecně prospěšného cíle. Oproti nadaci nezřizuje nadační jmění a smí používat pro dosažení účelu veškerý svůj majetek. Zřizuje se zřizovací smlouvou, listinou nebo závětí. Návrh na zápis do nadačního rejstříku obsahuje stejné náležitosti jako u nadace. Místo nadačního jmění se zapisuje výše majetkových

⁷⁴ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktualiz. vyd., s. 18. Srov. HLOUŠEK, J. *Právní minimum pro pracovníky neziskových organizací (a nejen pro ně)*, s. 15 – 21.

Srov. Právní úprava a její změny [online]. [cit. 2008-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_147.htm>.

vkladů zřizovatelů. Výše vkladu nemá předeepsanou minimální výši. NF má v podnikání stejné omezení jako nadace a navíc se nesmí podílet ani na podnikání akciových společností. NF vede jednoduché účetnictví, pokud příjmy nepřesáhly za rok 6 mil. Kč. Průběh zániku NF je stejný jako u nadace s tou výjimkou, že soud může NF zrušit, pokud se majetek NF trvale vyčerpal a fond tak nemůže plnit svůj účel.⁷⁵

Orgány nadace a nadačního fondu:

Správní rada (viz §§ 10 – 16) je statutárním orgánem a spravuje majetek nadace nebo nadačního fondu, řídí činnost a rozhoduje o všech záležitostech. Do výlučné činnosti správní rady patří např. vydat statut a rozhodovat o jeho změnách, schvalovat rozpočet, roční uzávěrku, výroční zprávu, rozhodovat o vyloučení, volit nové členy správní rady apod. Dozorčí rada (viz §§ 17 – 19) je kontrolním orgánem, je zřízena vždy, jestliže je nadační jmění nebo majetek nadačního fondu vyšší než 5 mil. Kč. V ostatních případech dle ustanovení v nadační listině. Její činností je kontrola podmínek stanovených pro poskytování nadačních příspěvků, správnosti účetnictví, roční účetní uzávěrky. Nejméně jednou ročně podává zprávu správní radě o výsledcích její činnosti apod. Není-li zřízena dozorčí rada, vykonává její působnost revizor (viz § 20).⁷⁶

❖ **Registrované církve a náboženské společnosti** (dále jen CNS)

CNS jsou upraveny zejména zákonem **č. 2/1993 Sb.**, Listinou základních práv a svobod, která v článcích 3, 15 a 16 stanovuje individuální i kolektivní práva. Vztah státu, církví a náboženských společností je v Listině rámcově vymezen v čl. 2 odst. 1 ustanovením, že stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání. Dále jsou upraveny zákonem **č. 3/2002 Sb.**, o svobodě náboženského vyznání

⁷⁵ Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktualiz. vyd., s. 19. Srov. HLOUŠEK, J. *Právní minimum pro pracovníky neziskových organizací (a nejen pro ně)*, s. 28 – 29.

Srov. Právní úprava a její změny [online]. [cit. 2008-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_147.htm>.

⁷⁶ Srov. DEVEROVÁ, L. et al. *Průvodce neziskovým právem I. díl*, s. 57 - 59.

Srov. ŠEDIVÝ, M., TURNEROVÁ, J. *Role správní rady v řízení neziskové organizace (se zaměřením na obecně prospěšné společnosti)*, s. 11 – 12.

a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech) a Vyhláškou **232/2002 Sb.**, kterou se provádí zákon o církvích a náboženských společnostech. Jimi je upravena svoboda náboženského vyznání, postavení CNS, podmínky vzniku, registrace, svazy církví, Rejstřík registrovaných církví, Rejstřík evidovaných právnických osob, zrušení a zánik, právnické osoby založené CNS a účelová zařízení. Dále je to zákon **č. 218/1949 Sb.**, o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností, který upravuje osobní požitky duchovních, sociální dávky a rozpočty. Platy duchovních podle platových tříd podléhají Nařízení vlády **č. 566/2006 Sb.**, o úhradě a osobních požitků církví a náboženských společností, zákon **č. 298/1990 Sb.**, o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého (jedná se o převedení majetku řádům a kongregacím za způsobené křivdy v 50. letech), zákon **č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (tj. výuka náboženství, školská zařízení, ...) a Pravidla poskytování finančních prostředků ze státního rozpočtu církvím a náboženským společnostem (platné od 1.1.2006).⁷⁷

CNS jsou právnickými osobami, které podléhají registraci na Ministerstvu kultury ČR. Návrh na registraci podává přípravný orgán CNS složený nejméně ze tří osob starších 18 let. Ministerstvo kultury vede tři rejstříky, a to Rejstřík registrovaných církví a náboženských společností, Rejstřík svazů církví a náboženských společností, Rejstřík církevních právnických osob. Církev mohou vytvářet organizační složky s vlastní právní subjektivitou, kterou má např. každá farnost. Základním dokumentem církví a náboženských společností se vyjadřuje výkon činností, které nesmí být v rozporu s Ústavou, nesmí ohrožovat bezpečnost občanů a veřejný pořádek, zdraví, mravnost nebo práva a svobody druhých, nezávislost a územní celistvost státu. Základním dokumentem může být například statut, stanovy, řád a podobně. (obsah viz Příloha č. IV)

⁷⁷ Srov. HLADKÁ, M. *Přehled legislativy pro neziskové organizace 2007*, s. 7 - 8.
Srov. Informace o právních předpisech [online]. [cit 2008-03-10]. Dostupné na WWW:
<<http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>>.

Složité jsou vlastnické vztahy k majetku – tzv. patronátní majetek (jedná se o majetek církví), kdy se k opatrovnickví zavázal někdo jiný (např. obec finančně podporuje údržbu kapličky). CNS mohou být příjemci dotací ze státního rozpočtu i z rozpočtů obcí. Příjmy církví a náboženských společností tvoří zejména příspěvky fyzických a právnických osob, příjmy z prodeje a z pronájmu movitého, nemovitého a nehmotného majetku CNS, úroky z vkladů, darů a dědictví, sbírek a příspěvků (dle zákona č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách) a z podnikání. Podnikatelské aktivity jsou vykonávané jen jako doplňková výdělečná činnost. Pokud získají dotace nebo podnikají, musí vést podvojně účetnictví.

Stát poskytuje registrovaným CNS úhradu osobních požitků duchovních, kteří působí jako zaměstnanci církví a náboženských společností. Celkový rozsah úhrady na platy duchovních, pojistné duchovních, platy a pojistné administrativy, prostředky na věcné náklady církví a náboženských společností, prostředky na údržbu církevního majetku každoročně stanovuje státní rozpočet. V současné době je financováno celkem 17 církví a náboženských společností (viz Příloha č. V). Církev a náboženská společnost zanikne zrušením registrace v seznamu CNS na Ministerstvu kultury, likvidací nebo bez likvidace.⁷⁸

⁷⁸ Srov. Informace o právních předpisech [online]. [cit 2008-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>>.
Srov. JASANSKÝ, J. et al. *Obecně prospěšné společnosti. (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek)*, s. 8.
Srov. Srov. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně*. 9. aktual. vyd., s. 15 – 17.
Srov. Základní dokument církve nebo náboženské společnosti [online]. [cit 2008-02-10]. Dostupné na WWW: <http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1kladn%C3%AD_dokument_c%C3%ADrkv%C3%A1_n%C3%A1bo%C5%BEensk%C3%A9_spole%C4%8Dnosti>.

Závěr

Zpočátku jsem od své bakalářské práce očekávala zmapování problémů, se kterými se v současné době potýkají neziskové organizace v České republice. Jak jsem již naznačila v úvodu práce, problémů je hodně a postupem času jsem si uvědomila, že tento prvopočáteční úmysl nelze adekvátně naplnit. Proto jsem si za cíl práce stanovila zmapování legislativního rámce neziskového sektoru a podmínky fungování neziskových organizací v České republice.

První kapitola nastiňuje historii neziskových organizací v kontextu se současnou situací. Tato kapitola dále v obecné charakteristice popisuje neziskové organizace a vymezuje nejčastější pojmy z této oblasti. Během studia literatury se ukázalo, že terminologie není zcela jednotná. Je to způsobeno různými názorovými postoji odborníků či nepřesnými překlady z anglických termínů. Jak tato nejednotná terminologie ovlivňuje a koresponduje s nejasnou terminologií v právu a legislativou samotnou, se projevilo v celé práci.

V druhé kapitole bylo cílem zmapovat legislativní rámec upravující nejrůznější oblasti neziskového sektoru. Jednotlivé oblasti a činnosti jsou systematicky zařazeny do logických celků, které jsou doplněny o zákony v platném znění. Tato část byla pro mě nejnáročnější, neboť v uvedené literatuře neexistuje jednotný pohled na třídění této oblasti. Práce čtenáři tedy předkládá smysluplný přehled, díky kterému si může udělat představu, kde všude a jak se legislativa promítne do chodu neziskových organizací. Bylo by zajímavé přehled rozšířit o to, jak se konkrétně tato ne zcela jasná legislativa projevuje a ovlivní praxi. To může být i námětem ke zpracování jiné práce.

V poslední, třetí kapitole bylo cílem čtenáři přiblížit jistý druh neziskových organizací, tj. nestátních neziskových organizací. Jelikož jsou tyto čtyři organizace v českém prostředí zastoupeny nejvíce, proto jim práce věnuje celou samostatnou kapitolu. Jednotlivé organizace jsou podrobně popsány od jejich vzniku až k zániku, včetně řídicích orgánů. Ukázalo se, že ačkoliv jsou ve společnosti hojně zastoupeny a jsou nedílnou součástí našeho občanského

života, přesto se od roku 1989 mnoho legislativních úprav v jejich prospěch neudělalo.

Celá bakalářská práce reaguje na současnou ne moc dobrou situaci neziskového sektoru. V posledních době se začínají objevovat první „vlaštovky“ díky Radě vlády pro nestátní neziskové organizace. Zda tento iniciativní a koordinační orgán vlády České republiky zajistí rychlou a účinnou změnu legislativy ve prospěch neziskových organizací, to teprve ukáže čas.

Seznam použitých zdrojů

ANDERLE, P. *Máme na čem stavět (Útržky z historie občanské společnosti)*. Budišov nad Budišovkou: Občanské sdružení Vlastenecký poutník, 2002.

BAČUVČÍK, R. K terminologii neziskového sektoru. In *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0.

BAUMAN, P. *Úvod dořízení neziskových organizací. Soubor studijních textů*. Verze: 1.0. České Budějovice, 2006. Jihočeská univerzita v ČB. Teologická fakulta.

ČEPELKA, O. *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie*. Liberec: Obč. sdružení Omega, 2003. ISBN 80-902376-3-0.

ČEPELKA, O. *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie, II. díl*. Liberec: Obč. sdružení Omega, 2003. ISBN 80-902376-4-0.

DEVEROVÁ, L., PAJAS, P., PETRLÍKOVÁ, B., SEKANINA, O., SEKANINOVÁ, L. *Průvodce neziskovým právem, I. díl*. Praha: ICN, 1996.

DEVEROVÁ, L., PAJAS, P., PETRLÍKOVÁ, B., SEKANINOVÁ, L., STRUNOVÁ, A. *Průvodce neziskovým právem, II. díl*. Praha: ICN, 1996.

DUBEN, R. *Neziskové organizace. Charakteristika, poslání a řízení, I. část*. Jindřichův Hradec: Fakulta managementu Jihočeské univerzity, 1996. ISBN 80-7040-195-8.

DUBEN, R. *Neziskové organizace. Filosofie a realizace marketingu, II. část.* Jindřichův Hradec: Fakulta managementu Jihočeské univerzity, 1997. ISBN 80-7040-195-8.

FRIČ, P. a kol. *Strategie rozvoje neziskového sektoru.* Praha: Fórum dárců, 2000.

HLADKÁ, M. *Přehled legislativy pro neziskové organizace 2007.* Brno: CVNS, 2004.

HLOUŠEK, J. *Právní minimum pro pracovníky neziskových organizací (a nejen pro ně).* Hradec Králové: Občanské poradenské středisko, o.p.s., 2000. ISBN 80-902749-2-7.

HLOUŠEK, J. Právní prostředí pro vznik občanského sektoru. In *Posilování rozvoje občanské společnosti v regionech České republiky. Sborník dokumentů.* Praha: Informační centrum neziskových organizací, 2000. ISBN 80-902284-7-X.

JASANSKÝ, J., LEHKOŽIV, J., PEKOVÁ, J., SVÁTKOVÁ, S., STEHLÍK, E., VOLÍ, J., VYSUŠIL, J. *Obecně prospěšné společnosti (Nástin právních, organizačních a ekonomických otázek).* Ostrava: MONATEX, a.s., 1997. ISBN 80-85780-74-7.

KIZÁKOVÁ, H. *Terminologie neziskového sektoru. Glosář anglicko-český.* Praha: ICN, 1997. ISBN 80-902284-0-2.

PARKOSOVÁ, D., MRÁZEK, M. *Odpovědi na otázky: Neziskový sektor v České Republice.* Praha: ICN, 1997.

RAKUŠANOVÁ, P., STAŠKOVÁ, B. *Organizovaná občanská společnost v České republice.* Praha: Professionl Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-22-1.

REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení.* 2. aktualiz. vyd. Praha: EKOPRESS, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86929-25-5.

ROSENMAYER, T. Soukromý neziskový sektor. In *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS.* Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0, s. 35.

RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik, účetnictví, daně.* 9. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. ISBN 978-7263-404-0.

SALAMON, L. M., SOKOLOWSKI, S., LIST, R. *Global Civil Society. An Overview.* Baltimore: The Johns Hopkins University, 2003. ISBN 1-886333-50-5.

Servisní nestátní neziskové organizace. České Budějovice: Attavena, o.p.s., 2005. ISBN 80-86778-09-6.

ŠEDIVÝ, M., TURNEROVÁ, J. *Role správní rady v řízení neziskové organizace (se zaměřením na obecně prospěšné společnosti).* Praha: ICN, o.p.s., 2003. ISBN 80-86423-08-5.

ŠIKLOVÁ, J. Úvod – obecné otázky neziskového sektoru. In *Obecné otázky neziskového sektoru. Sborník vybraných materiálů specializačního kurzu „Řízení neziskových organizací“.* Praha: AGNES, 1999. ISBN 80-902633-2-1.

ŠIMKOVÁ, E. *Základy managementu a marketingu pro neziskové organizace. Systematický přehled základní manažerské a marketingové problematiky.* Hradec Králové: GAUDEAMUS Univerzita Hradec Králové, 2004. ISBN 80-7041-906-7.

Internetové zdroje:

Historie neziskových aktivit v ČR [online]. In *Třetí patro*. Praha: AGNES, 2008 [cit 2008-03-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=26>>.

Informace o právních předpisech [online]. In *Ministerstvo kultury české republiky*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2008 [cit 2008-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>>.

JEŽEK, J. Současný stav a aktuální úkoly neziskového sektoru v České republice. [online]. In *Třetí patro*. Praha: AGNES, 2003 [cit 2008-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=50>>.

JIRÁSEK, D. Povinné a doporučené předpisy NNO [online]. In *Třetí patro*. Praha: AGNES, 2003 [cit. 2008-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=48>>.

Nestátní neziskové organizace může podpořit nová legislativa [online]. In *Econnect – informační servis pro NNO*. Praha: 2003 [cit 2008-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.nno.ecn.cz/index.stm?apc=nP1x1--&x=2080005>>.

Neziskový sektor v České republice [online]. In *Czech*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 2008 [cit 2008-02-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/neziskovy-sektor/>>.

Právní servis [online]. In *Econnect – zpravodajství*. Praha: 2003 [cit 2008-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.new.ecn.cz/index.stm?x=74662>>.

Právní úprava a její změny [online]. In *Sagit*. Ostrava: Sagit, © 1996-2008 [cit. 2008-03-09]. Dostupné na WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_147.htm>.

VAJDOVÁ, T. Zpráva o neziskovém sektoru v České republice [online]. In *Vláda*. Praha: Vláda České republiky, 2003 [cit 2008-03-22]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/files/rvk/rnno/zprava_o_neziskovem_sektoru.pdf>.

Základní dokument církve nebo náboženské společnosti [online]. In *Wikipedia* [cit 2008-02-10]. Dostupné na WWW:

<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1kladn%C3%AD_dokument_c%C3%ADrkve_a_n%C3%A1bo%C5%BEensk%C3%A9_spole%C4%8Dnosti>.

Právní předpisy:

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, platné znění.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, platné znění.

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a hnutích, platné znění.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, platné znění.

Zákon č. 277/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, platné znění.

Seznam zkratk

NS =	neziskový sektor
NO =	neziskové/á organizace
NNO =	nestátní nezisková organizace
RNNO =	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
ICN =	Informační centrum neziskových organizací
OSS =	Organizační složka státu
OS =	občanské sdružení
OPS =	obecně prospěšná společnost
NF =	nadační fond
CNS =	církev a náboženské společnosti

Seznam příloh

<i>Příloha č. I</i>	Oblasti působnosti NO.....	53
<i>Příloha č. II</i>	Členění národního hospodářství podle principu financování.....	54
	Členění národního hospodářství podle Pestoffa.....	54
<i>Příloha č. III</i>	Typologie NO dle předmětu činnosti.....	55
	Typologie NO z globálního poslání	56
	Typologie NO dle výkonu práce	56
	Srovnání definic nestátního neziskového sektoru	57
<i>Příloha č. IV</i>	Obsah základního dokumentu CNS	58
<i>Příloha č. V</i>	Registrované církve a náboženské společnosti.....	59

Přílohy

Příloha č. I

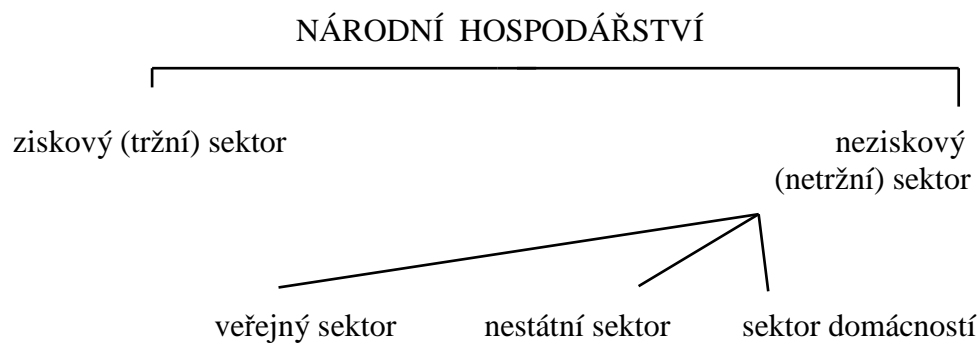
Oblasti působnosti NO

Oblasti působnosti NO jsou velmi široké, proto je uvedený výčet s příklady pouze názorný.

- humanitární a sociální oblast (např. Evropské sdružení na obranu lidských práv, Výbor církví pro přistěhovalce, ...),
- zdravotní péče (např. Evropské hnutí pro osoby s postižením, Duha – mezinárodní sdružení proti drogám,...),
- děti, mládež, ženy, rodina a starší osoby (např. Evropská síť pro práva dětí, Evropská federace starších osob, ...),
- životní prostředí a venkov (např. Přátelé Země, Evropská nadace pro architekturu krajiny, ...),
- kulturní, spotřebitelské, turistické, rozvojové (např. Americko evropské sdružení komunit, Sdružení evropských příhraničních regionů, ...),
- náboženské (např. Ekumenická rada mladých v Evropě, Evropská federace mladých dobrých templářů),
- vzdělání a výzkum (např. Sdružení pro akademickou spolupráci, Evropská asociace pro vzdělávání dospělých, ...),
- ekonomika a podnikání (např. Evropská síť pro etiku v podnikání, ...) a ostatní (např. Evropské hnutí, Mezinárodní společnost pro ohrožené národy).⁷⁹

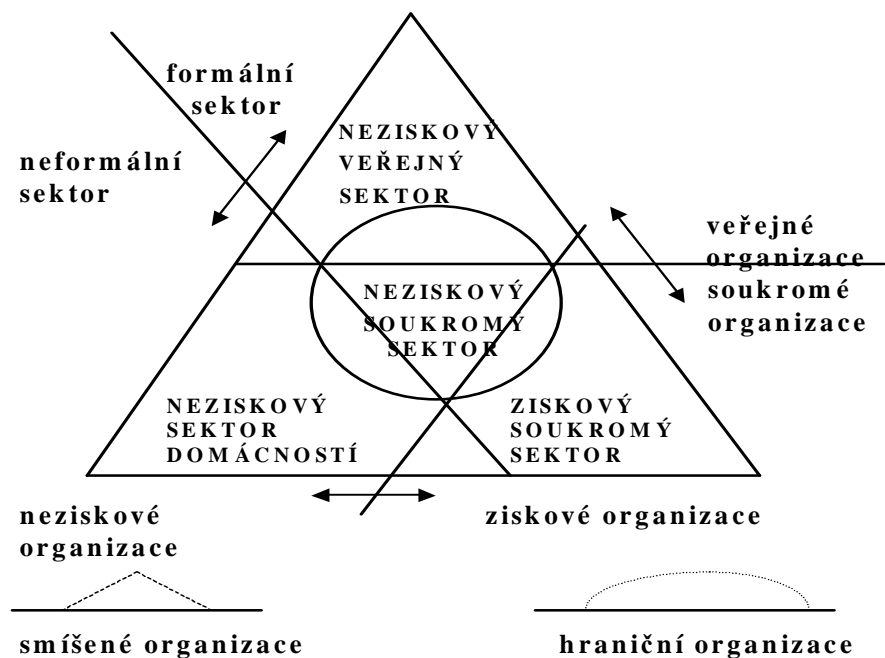
⁷⁹ Srov. ČEPELKA, O. *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie. I. díl.*
Srov. *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS.*

Členění národního hospodářství podle principu financování

Zdroj: REKTOŘÍK, J. a kol. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení, s. 13.

Členění národního hospodářství podle Pestoffa

Zdroj: REKTOŘÍK, J. a kol. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení, s. 16.

Typologie NO dle předmětu činnosti

Podle předmětu činnosti jsou pro NO dostupné tři klasifikace, tj. Mezinárodní klasifikace neziskových organizací = ICNPO, Systém klasifikace netržních činností neziskového sektoru = COPNI a odvětvová klasifikace ekonomických činností (nevýrobních) = OKEČ.⁸⁰

Srovnání struktury neziskové činnosti v klasifikaci ICNPO, COPNI a OKEČ

Mezinárodní klasifikace neziskových organizací ICNPO	Systém klasifikace netržních činností OSN COPNI	Odvětvová klasifikace ekonomických činností (nevýrobních) OKEČ
Kultura, sport a volný čas	Rekreační, kulturní služby	Rekreační, kulturní a sportovní činnost
Vzdělávání a výzkum	Vzdělávací služby, výzkum	Školství Výzkum
Zdravotnictví	Služby zdravotnické	Zdravotnictví
Sociální služby	Sociální služby	Sociální služby Kolektivní a individuální sociální služby a sociální politiky
Přírodní a životní prostředí		
Komunitní rozvoj a bydlení		
Občanskoprávní osvěta a politické organizace		
Dobročinnost		
Mezinárodní nadační aktivity		
Náboženství a církve	Náboženství a církve	
Odbory a profesní spolky	Organizace profesní, odborářské a občanská sdružení	Činnost společenských organizací (odborné, politické strany, církve a profesní spolky)
Nespecifikované ,ostatní	Ostatní služby, smíšené a nespecifikované	Ostatní osobní služby

⁸⁰ Srov. ŠKARABELOVÁ, S. Vymezení pojmu nestátní nezisková organizace. In *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS.*

Typologie NO z globálního poslání

NO dělíme do pěti skupin dle typologických znaků odvozených z globálního poslání organizace

I. neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné (např. občanská sdružení včetně odborových organizací, profesní komory – auditorů, daňových poradců, lékařů, advokátů, architektů, notářů, patentových zástupců, hospodářská a agrární komora atd.),

II. neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné (např. nadace a nadační fondy, politické strany a politická hnutí, církve a náboženské společnosti),

III. neziskové veřejnoprávní organizace typu organizačních složek, příspěvkových organizací a samosprávných územních celků (tj. organizační složky státu a územních samosprávných celků, příspěvkové organizace, kraje, obce a svazky obcí, vězeňská služba, grantová agentura, ústavní soud, nejvyšší kontrolní úřad)

IV. neziskové ostatní veřejnoprávní organizace (např. Český rozhlas, Česká televize, Česká národní banka, Všeobecná zdravotní pojišťovna, Státní podnik, Veřejná vysoká škola, Státní fondy – např. Státní fond životního prostředí, ...),

V. neziskové soukromoprávní organizace typu obchodních společností a jim podobných (jedná se o výjimečné případy NO, např. akciová společnost, společnost s ručením omezeným, družstvo, ..., která jsou zřízena za jiným účelem než k podnikání).⁸¹

Typologie NO dle výkonu práce

Statický typ NO je charakteristický nízkou administrativní schopností. Projevuje se neschopností administrovat grantové prostředky a následkem je vracení chybně proučtovaných projektů, přenášení personalizovaných vazeb i na vztah s dalšími neziskovými organizacemi, špatná či neexistující komunikace s dárci a s cílovou skupinou.

⁸¹ Srov. ŠIMKOVÁ, E. *Základy managementu a marketingu pro neziskové organizace*. Srov. REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*.

Zatímco dynamický typ NO se vyznačuje tím, že má jasnou strukturu řízení, jejich pracovníci jsou administrativně schopní, jsou připraveni na nové podmínky po vstupu ČR do EU, udržují pravidelnou komunikaci s dárci a flexibilně reagují na proměny zájmů.⁸²

Srovnání definic nestátního neziskového sektoru

	Definice SNISD v systému národních účtů	Salamonova a Anheierova strukturálně operacionální definice	Širší vymezení nestátního neziskového sektoru
Základní typy jednotek	Formální, oddělené jednotky	Organizace institucionálně strukturovaná s účastí dobrovolníků	Oddělené nebo integrované jednotky právnických i fyzických osob s účastí nebo bez účasti dobrovolníků
Oddělenost od státních jednotek	Soukromé jednotky s méně než 50 % příjmů z veřejných financí	Soukromé jednotky bez majetkové účasti státu	Soukromé jednotky i s více než 50 % příjmů z veřejných financí
Odlišnost od podnikatelských jednotek	Nerozdělují zisk a méně než 50 % příjmů je ekonomicky tržních; neposkytují služby podnikům	Nerozdělují zisk vlastníkům	Nerozdělují vzniklý zisk, používají jej ke své činnosti
Způsob řízení	Autonomní	Samosprávné	Autonomní nebo smíšená kontrola činnosti

⁸² Srov. RAKUŠANOVÁ, P., STAŠKOVÁ, B. *Organizovaná občanská společnost v České republice.*

Obsah základního dokumentu CNS⁸³

Obsahem může být například statut, stanovy, řád a podobně. Podle § 10 odst. 3 zákona č. 3/2002 Sb. musí tento dokument obsahovat:

- název „církev“ nebo „náboženská společnost“ nezaměnitelný s názvem jiné existující právnické osoby,
- poslání CNS a základní články její víry,
- sídlo na území České republiky, statutární orgán s působností na území České republiky,
- způsob jeho jednání a ustanovování, další zmocněné orgány, případně osobní údaje členů těchto orgánů,
- organizační strukturu, způsob ustanovování a odvolávání duchovních a seznam používaných označení duchovních,
- způsob schvalování změn v tomto základním dokumentu, v jeho přílohách a v údajích v něm obsažených,
- začlenění církve a náboženské společnosti do struktur CNS mimo území České republiky,
- zásady hospodaření náboženské společnosti, získávání finančních prostředků, oprávnění k hospodaření,
- způsob naložení s likvidačním zůstatkem,
- práva a povinnosti osob hlásících se k církvi a náboženské společnosti, předmět podnikání a jiné výdělečné činnosti (ty mohou být pouze doplňkovou činností).

⁸³ Srov. *Základní dokument církve nebo náboženské společnosti* [online]. [cit 2008-02-10].

Dostupné na WWW:

<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1kladn%C3%AD_dokument_c%C3%ADrkve_a_n%C3%A1bo%C5%BEensk%C3%A9_spole%C4%8Dnosti>.

Registrované církve a náboženské společnosti⁸⁴

- Apoštolská církev
- Bratrská jednota baptistů
- Církev adventistů sedmého dne
- Církev bratrská
- Církev československá husitská
- Církev řeckokatolická
- Církev římskokatolická
- Českobratrská církev evangelická
- Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
- Evangelická církev metodistická
- Federace židovských obcí v České republice
- Jednota bratrská
- Luterská evangelická církev a.v. v České republice
- Náboženská společnost českých unitářů
- Pravoslavná církev v českých zemích
- Slezská církev evangelická augsburského vyznání
- Starokatolická církev v ČR

Ostatní registrované církve a náboženské společnosti nemají oprávnění k uvedenému zvláštnímu právu podle § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 3/2002 Sb.

Pro financování na základě zákona č. 218/1949 Sb. všech výše uvedených církví a náboženských společností jsou v zákonech o státním rozpočtu každoročně schvalovány finanční prostředky na činnost registrovaných církví a náboženských společností v těchto **šesti závazných ukazatelích**:

1. platy duchovních
2. pojistné duchovních
3. platy administrativy
4. pojistné administrativy
5. prostředky na věcné náklady církví a náboženských společností
6. prostředky na údržbu církevního majetku

⁸⁴ Srov. *Informace o právních předpisech* [online].[cit 2008-03-10]. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2008 [cit 2008-03-10]. [cit 2008-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>>.

Abstrakt

KOUBÍKOVÁ, M. *Legislativní úprava neziskových organizací v České republice*.
České Budějovice 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých
Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce:
Mgr. Kateřina Hyková.

Klíčové pojmy: neziskový sektor, nezisková organizace, nestátní nezisková organizace (NNO), legislativní úprava neziskového sektoru, právní formy NNO

Bakalářská práce mapuje legislativní rámec a podmínky fungování neziskového sektoru v České republice. Nejprve se zaměřuje na vývoj neziskových organizací v historii, následně pak na jejich současný stav. Dále se zabývá problematikou nejednotné terminologie a obecnou charakteristikou neziskových organizací. Druhá kapitola nabízí ucelený přehled oblastí a činností, kde se neziskovost projevuje, a to z hlediska legislativy v platném znění. Třetí kapitola se věnuje nestátním neziskovým organizacím. Zde je popsána jejich struktura a fungování dle platné legislativy.

Abstract

Title: Legislative regulation of the non-profit organizations in the Czech Republic.

Key words: non-profit sector, non-profit organization, non-profit government organization (NGO), legislative regulation of the non-profit sector, juristic form of non-profit government organizations

Bachelor's essay describes legislative scope and conditions of an unprofitable sector functioning in the Czech Republic. At first it focuses on both its historical unprofitable organizations development and at present. Further it deals with an issue of disunited nomenclature and general unprofitable characteristics. The second chapter offers a comprehensive overview of areas and activities where unprofitableness is shown with a view to legislative put in force. The third chapter applies to non-government unprofitable organizations. Its structure and functioning acc. to a valid legislative is described here.